

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

AKTUÁLNÍ VÝVOJOVÉ TRENDY MUSHINGU JAKO REKREAČNÍ A SPORTOVNÍ
KYNOLÓGICKÉ DISCIPLÍNY

Diplomová práce
(bakalářská)

Autor: Eva Marečková, rekreologie
Vedoucí práce: RNDr. Jiří Kratochvíl
Olomouc 2011

Jméno a příjmení autora: Eva Marečková

Název bakalářské práce: Aktuální vývojové trendy mushingu jako rekreační a sportovní kynologické disciplíny

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Jiří Kratochvíl

Rok obhajoby bakalářské práce: 2011

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá analýzou aktuálního stavu mushingu a jeho vývojovými trendy v České republice. První část práce shrnuje přehled poznatků týkající se celosvětového historického vývoje včetně další charakteristiky sportovního odvětví. Popisuje další nezbytné předpoklady pro provozování jak sportovního, tak komerčního mushingu. Druhá část práce vyhodnocuje přístupnost a nabídky služeb tohoto rekreačně sportovního kynologického odvětví u nás ve srovnání se zahraničím.

Klíčová slova: volný čas, rekreace, sport, přírodní aktivity, psí spřežení, musherství, tažní psi, kynologická disciplína

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Eva Marečková

Title of the master thesis: Current trends of mushing as recreational and sport cynological event

Department: Department of Recreology

Supervisor: RNDr. Jiří Kratochvíl

The year of presentation: 2011

Abstract: The thesis analyzes the current state of mushing and trends in the Czech Republic. The first part summarizes the survey findings related to global historical developments, including other characteristics of the sports industry. Describes additional prerequisites for the operation of both sport and commercial mushing. The second part evaluates the accessibility and service offerings of recreational sport in our kennel industry in comparison with other countries.

Keywords: leisure time, recreation, sport, activities in the nature, sled dogs, mushing, cynological event

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením RNDr. Jiří Kratochvíla, uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 28. 4. 2011

.....

Děkuji RNDr. Jiřímu Kratochvílovi za pomoc, podnětné připomínky a rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji Ing. Janě Henychové a MVDr. Věře Jankovské za poskytnuté informace a umožnění návštěvy jejich zařízení.

OBSAH

Obsah	6
1 ÚVOD.....	8
2 PŘEHLED POZNATKŮ.....	9
2.1 Charakteristika rekreační a sportovní disciplíny mushing.....	9
2.1.1 Mushing	9
2.2 Historický vývoj	11
2.2.1 Historický vývoj ve světě	11
2.2.2 Historický vývoj v Evropě.....	13
2.2.3 Vývoj mushingu v ČR	14
2.3 Tažní psi.....	16
2.3.1 Severská plemena s průkazem původu dle FCI.....	17
2.3.2 Tažní psi bez průkazu původu dle FCI	19
2.4 Příprava psů pro mushing	21
2.5 Mushing jako sportovní odvětví	23
2.5.1 Individuální disciplíny	23
2.5.2 Spřežení s větším počtem psů	26
2.5.3 Způsob zapřahání psů	26
2.5.4 Řády a směrnice.....	28
2.6 Výzbroj a výstroj	29
2.7 Organizace a svazy zabývající se mushingem.....	33
2.8 Možnosti financování mushingu.....	34
2.9 Bezpečnostní standardy a potencionální rizika mushingu	35
2.9.1 Bezpečnostní hlediska pro člověka.....	36
2.9.2 Bezpečnostní hlediska pro psa.....	37
3 VYUŽITÍ MUSHINGU V POHYBOVÉ REKREACI.....	38
3.1 Volný čas	38
3.2 Mushing v pohybové rekreaci.....	39
3.3 Mushing jako aktivita v přírodě.....	39
3.4 Mushing jako komerční aktivita	40
3.4.1 Předpoklady pro komerční využití mushingu.....	42
4 CÍLE A ÚKOLY PRÁCE.....	43
4.1 Hlavní cíl práce.....	43
4.2 Dílčí cíle.....	43
5 METODIKA	44
5.1 Použité metody	44

5.2 Techniky	44
6 VÝSLEDKY	46
6.1 Výsledky vyplývající ze studia literatury, internetových zdrojů a rozhovorů s mushery...46	
6.2 Názory musherů z hlediska rozvoje sportovního i komerčního směru.....46	
6.3 Lokality a musheři nabízející služby	51
6.4 Modelové středisko služeb mushingu.....53	
6.5 Srovnání mushingu u nás se zahraničím.....59	
7 ZÁVĚR	60
8 SOUHRN	61
9 SUMMARY	62
10 REFERENČNÍ SEZNAM	63
11 PŘÍLOHY	65
Příloha č. 1	65
Příloha č. 2	66
Příloha č. 3	67
Příloha č. 4	68
Příloha č. 5	69

1 ÚVOD

„Spolupráce psa a člověka se děje na základě prastaré pomyslné smlouvy, kterou obě strany podepsaly ze vzájemné důvěry, inkoustem, vytvořeným z lásky.“

Jaroslav Kvasnica

Domovem psích spřežení je severská příroda, kde lidé, používali psy do záprahu od nepaměti. Pes v severských zemích sloužil jako pracovní nástroj a jako jediný dopravní prostředek, bez kterého se nedalo přežít. Je známo, že severští pracovní psi byli využíváni i při polárních výpravách.

„Sport se psím spřežením, tedy závodění, se začalo rozvíjet minimálně od dob zlaté horečky. Ale v této éře nebylo důležité vlastnit rychlé spřežení jen kvůli vítězství v závodě, nesmělo se opomínat, že tato psí spřežení především zásobovala potravinami, potřebným materiálem, ale i poštou“ (Anonymous, 2009).

Jako každý sport se i mushing postupně vyvíjel a dostával do nových zemí. Vznik mushingu v České republice byl ovlivněn vývojem tohoto odvětví ve světě. Dá se říci, že mushing je u nás poměrně mladou rychle se rozvíjející kynologickou sportovní disciplínou. Od 70. let došlo ke značnému rozvoji, nejen co se týče dostupnosti vhodných plemen psů, kvalitního vybavení, ale i co se týká možnosti a zájmu širší veřejnosti využít těchto aktivit k rekreaci. A právě proto vzrůstá počet musherů, kteří nabízejí jízdy se spřežením. Tyto služby se také stále více dostávají do nabídek sportovních a zážitkových agentur.

S touto aktivitou jsem se blíže seznámila na nejstarším českém etapovém závodě „Memoriálu Dr. Václava Vojtěcha“, jehož jsem se zúčastnila jako lyžařka doprovázející psí spřežení. Jízdu se psím spřežením považuji za aktivitu s potenciálem i pro využití v rekreaci a vzdělávacích programech v přírodě.

Práce se bude zaměřovat na přehled poznatků, všeobecnou charakteristiku tohoto kynologického sportovního odvětví. V druhé části bude analyzován aktuální stav nabídky využití této aktivity v pohybové rekreaci a volném čase. Součástí práce bude také přehled lokalit a musherů, kteří jízdy se psím spřežením v České republice nabízejí komerční formou. Na závěr bude sportovní i komerční oblast mushingu srovnána se světem.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Charakteristika rekreační a sportovní disciplíny mushing

V této části práce bych ráda představila všeobecnou charakteristiku a historický vývoj mushingu. Problematika této práce v sobě obsahuje mnoho termínů převzatých převážně z angličtiny. V práci proto budu vycházet převážně z anglického názvosloví, jelikož některé anglické výrazy nemají v českém jazyce odpovídající ekvivalent.

2.1.1 Mushing

Slovo „mushing“ je anglický výraz pro jízdu se psím spřežením. Jedná se o aktivitu, kdy člověk využívá tažných psů do záprahu například za saně či jiné říditelné prostředky. Mushing původně vznikl v Arktických podmínkách jako forma dopravy zboží i lidí. Měl čistě praktický účel. Využívání psích spřežení se později stalo jak závodním odvětvím kynologického sportu, tak i výzvoovým sportem v rekreaci, kdy člověku poskytuje čistý prožitek z jízdy. Toto sportovní odvětví má mnoho podob. Pro někoho je jízda se psím spřežením odpočinkovou pohybovou aktivitou, pro jiné sportovním výkonem. Saňový sport je třeba provozovat pro potěšení ať už rekreačně nebo závodně. Je především důležitá souhra mezi člověkem a psem v přírodním prostředí.

„Tažný sport, ať už provozovaný rekreačně nebo závodně, se nabízí jako vynikající uplatnění pro ty, kdo chtějí sobě i svému psu poskytnout nějakou zajímavou aktivitu. Naleznou v něm pro oba kromě radosti z pohybu, dobrodružství, romantiky a vybití energie i příležitost ke krásné spolupráci, harmonii, porozumění i určité stmelující solidaritě“ (Pečená, 2000, 13).

MVDr. Věra Jankovská (osobní komunikace 23. 6. 2011) tvrdí:

Mushing není sportem pro každého, pokud se chce věnovat jízdě s větším počtem psů. Je finančně a časově náročný, stejně jako organizačně. Lyže se postaví do kouta a záleží jen na sportovci, jak si upevní fyzičku, nazuje lyže a jede. Psa musíme krmit a věnovat mu každodenní péči ať se nám chce nebo ne. Je to sport nákladný co se týče krmení psů i vybavení a ceny neustále rostou s tím, jak se chov psů, tím nemyslím jen pro sport, stává čím dále věcí tak trochu přepychovou. Různé chovatelské pomůcky krmiva jsou stále dražší. Další náklady jsou na veterinární péči - např. očkování vycházející z veterinárního zákona, odčervování.

2.1.2 Musher

Slovo musher je převzaté z francouzského slova „marcher“, v překladu znamená jít, maširovat. Český ekvivalent není přesně vystihující, ale dá se říci, že musher je psodod, který vede ať už jednoho nebo více psů v zápřahu. V práci proto bude použito slovo z originálního znění.

Musherem se člověk stává z touhy po romantice, nevšedních zážitcích, po splynutí s přírodou nebo pro radost z rychlosti, zdatnosti, či vlivem sportovní ctižádosti (...) Musí být ve slušné tělesné kondici, musí mít cit pro zacházení se psy, dobrou rovnováhu, rychlé reakce a navrch určitou míru hbitosti, obratnosti, nadání pro zvládnutí techniky jízdy na saních nebo lyžích (Pečená, 2000, 14).

Tento sport v sobě skrývá velkou zodpovědnost a také určitá životní omezení. Musher si musí být vědom svých schopností a zvážit, zda tento druh sportu bude moci zabezpečit po stránce materiální a finanční. Musherem mohou být jak muži, tak ženy. Je pravdou, že tímto sportem, který vyžaduje tvrdší povahu, se častěji zabývají muži. K ovládnutí psa je nutná fyzická síla i určité osobnostní rysy.

Libuše Pečená (2000) tvrdí, že ženy se také umísťují na čele výsledkových tabulek. Jejich silnou stránkou je stavění na hloubce vztahu mezi nimi a psy. Bývají výbornými handlersy, tedy profesionálními pomocníky. Některé ženy se zúčastňují světových náročných závodů na dlouhých tratích. V České republice známá musherka Jana Henychová se zúčastnila mnoha závodů, mimo jiné také nejsevernějšího extrémního závodu na 1000 km v Altě v Norsku roku 2009.

MVDr. Věra Jankovská (osobní komunikace 23. 6. 2011) tvrdí:

Musher musí pracovat také na sobě, na své fyzické kondici, ať už provozuje canicross či jízdu s vícečetným spřežením. Musí dokázat akčně řešit různé více či méně nebezpečné situace, musí být otužilý a schopný často vysokého sebezapření a odolný v různých situacích např. co se týče pobytu v přírodě - hygiena, zima. Pro mushing musí být tedy člověk opravdu zapálený, schopný sebeovládání, sebeobětování a cílevědomý. Není to sport pro slečinky ale pro tvrdé muže a ženy.

2.2 Historický vývoj

2.2.1 Historický vývoj ve světě

Je tomu již více než 135 tisíc let, kdy se pes jako odlišné zvíře vyvinul z vlka. Podle Johna Baltazara (in Kvasnica, 2002, 5) „hmatatelné důkazy, že polokočovní Eskymáci v Arktidě používali psy jako zvířata k tahu, pocházejí jen z posledního tisíce let, přičemž se zdá, že obyvatelé Athabasky měli psy jako společníky při lovu, ale neznali saně, které by psi táhli, dokud jejich užívání nezavedli v devatenáctém století ruští a kanadští trapeři.“

Jak uvádí Levorsen (1976), pes doprovázel člověka staletími až po dnešní dobu ve všech zeměpisných pásmech. Postavení psa ve společnosti se měnilo. Někteří s člověkem lovili, jiní mu pomáhali táhnout břemena, další hlídali stáda, byli to spolehliví záchranáři nebo se stali nerozlučnými domácími společníky. Odjakživa byli pro tah saní používáni psi, nenároční, odolní a pracovití. Tažní psi jsou silná houževnatá zvířata s dlouhou historií. Nelze přesně určit, kdy přesně člověk zapřáhl psa do smyku a později do spřežení. Jisté je, že v severních oblastech se psi využívali k tahu celé generace. Byli to obyvatelé severských zemí jako Laponci, Inuité (Eskymáci) z Arktidy, Indiáni a další podobné národy, které využívaly a šlechtily severská saňová plemena. Mnohá z nich byla pojmenována podle národa, který je objevil.

Co se týče historického vývoje saňového sportu, nesmí být opomenuta zmínka o výpravách polárníků, výzkumníků a objevitelů do zemí věčného ledu. Saňoví psi zde prokazovali neocenitelné služby, bez kterých by úspěšnost expedic nebyla myslitelná. Mezi známá jména polárníků, kteří by bez pomoci spřežení nedobyli svých cílů, patří proslulý norský cestovatel po arktických krajích Frittof Nansen. Tento norský dobrodruh vyplul v roce 1893 se svou proslulou lodí Fram na moře a pokusil se dobýt severní pól. Tento pokus chtěl nejprve uskutečnit tak, že nechal úmyslně zamrznout svou speciálně zkonstruovanou loď a ta je měla v ledové kře po proudu dopravit do cíle. Nansen díky svým výzkumům zjistil, že by tento pokus trval 8 let, a tak po roce čekání společně s Johanssenem opustili loď a vydali se s psím spřežením k pólu. Během roku se věnoval důkladným přípravám. Použili dvoje speciální saně, dvoje plátěné lehké kajaky s bambusovou kostrou. Byl připraven proviant a vybavení, i 28 psů. Tohoto cíle bohužel kvůli náročnému terénu a nedokonalé výbavě nedosáhl.

Američané ing. Robert Erwin Peary a Dr. Frederik Cook dobývali severní pól. „Boj o severní pól byl však skutečně bojem, v němž svou roli sehrála nečestnost a lstivé úskoky, končící až soudním sporem“ (Hanzlík, 1991, 104). Oba se naučili oceňovat služby jak

domorodých Eskymáků, tak psů. Ing. Robert Erwin Peary se snažil o dobytí severního pólu pro USA. Podnikl několik neúspěšných pokusů, které daly šanci Dr. Frederiku Cookovi.

Dr. Cook v roce 1907 uspořádal proti Pearymu neskonalé méně vybavenou a propagovanou výpravu. Hlavní část výpravy se skládala pouze ze čtyř lidí, z toho 2 Inuitů. Začátek výpravy byl v Anoataku. Saně, které Cook používal, byly vyrobené ze dřeva hickory a vyvazované stejným způsobem jako saně domorodců, skluznice byly železné. Stejně tak postroje byly zhotoveny podle inuitských vzorů, ale jako materiál byla použita lana a plachtovina, aby se oproti původní kůži zmenšila možnost poškození nebo sežrání psy. Výprava vezla také čluny pro přepravu přes úseky bez ledu. Dr. Cook připravil s pomocí místních Inuitů základny a potravinami. Start výpravy byl stanoven na 19. února 1908 - vyráželo se s 11 saněmi taženými 103 psy. Ti byli předem dobře vycvičení, zvyklí na své vůdce a vykrmení. Po cestě členové výpravy využívali připravených dep, ale také s pomocí psů lovili pižmoně, mrože a zajíce. Od poslední zásobárny Dr. Cook cestoval k pólu s 2 Inuity, 26 psy a 2 saněmi. V poledne 21. 4.1908 údajně stanuli na severním pólu (Henychová, 2006).

V okamžiku, kdy Peary zjistil, že Cook byl s dobytím pólu úspěšný, neváhal a snažil se Cookův úspěch všemi možnými prostředky zpochybnit. Vydal se na svou poslední a tentokrát úspěšnou cestu na pól. Po návratu Pearyho bylo prvenství o dosažení pólu pro podivné okolnosti nejasné.

Kapitán Robert Scott a Roald Amundsen usilovali o pól jižní. Amundsen si pro tah zvolil grónské psy, na svých předešlých severských výpravách se je naučil správně ovládat ve spřežení. Nejprve v září 1911 vyjel na cestu s osmi muži a šesti saněmi po dvanácti psech. Avšak pro vysoké mrazy se museli navrátit. Na druhý pokus Amundsen snížil počet mužů a saní, snížil i počet kilogramu nákladu. Tento pokus se stal úspěšný a jeho prvenství na jižním pólu bylo dosaženo. Scott vyrazil na svou výpravu o jedenáct dní později než Amundsen. Scott zvolil do své výpravy různorodé vybavení a trojí druh dopravního prostředku, maďžurské poníky, pásové traktory a psí spřežení. To, i jeho slabší organizační činnost bylo osudné. Na pól z celé výpravy dorazilo pět vyčerpaných mužů 18. ledna 1912.

Rozmach využití pracovních psů nastal v éře Zlaté horečky na Aljašce. Lidé začali měřit rychlost a výkonnost svých spřežení a začaly se objevovat první závody. Roku 1908 byl založen první oficiální klub saňových psů ve městě Nome, kde byly pořádány první oficiální závody „All Alaska Sweepstakes“. Jak uvádí Pečená (2000) a Pfirstinger (2000), v roce 1925

vypukl v Nome záskrt. Obyvatelé, kteří zůstali po odeznění Zlaté horečky, neměli dostatek očkovacího séra. To bylo psím spřežením štafetovým způsobem převezeno z Anchorage do Nome cestou dlouhou 1100 mil. Nejvýznamnější osobou v této záchranné akci byl úspěšný závodník Leon Hard Seppala se svým psem Togem. „Jel vlaku naproti 216 km, na zastávce převzal očkovací látku a hnal k padnutí smečku 254 kilometrů zpět. Štafetu předával Olsonovi, třetí z nich Gunnar Kaasen se zhroutil až v Nome“ (Hanzlík, 1991, 76). Leadrem posledního spřežení byl pes Balto. Tomu byl na památku postaven v newyorském Central-Parku pomník. Na památku tohoto vynikajícího výkonu se od roku 1973 pořádají známé závody Iditarod.

Po 2. světové válce se saňový sport začal rychle rozvíjet v USA a odtud se rychle šířil do ostatních zemí světa. Vznikaly nové organizace, které sdružovaly zájemce o tento sport. První mezinárodní organizace ISDRA (International Sled Dog Racing Asociation) byla založena v roce 1966. Jejím cílem bylo rozšířit psí spřežení po celém světě. (viz. kapitola organizace a svazy).

2.2.2 Historický vývoj v Evropě

Do Evropy se mushing začal rozvíjet až s objevením čistokrevných severských plemen. Začátkem 70. let začali majitelé severských plemen zapřahat své psy a později organizovat závody. V roce 1972 se konaly první oficiální závody v Latrophu a první mezinárodní se konaly v roce 1975 v Todmoosu v Německu. Od té doby se začalo ve střední Evropě pořádat mnoho závodů od podzimu do jara. Závody nejprve pořádaly různé sportovní kluby, postupně začaly vznikat samostatné organizace musherů. Vznikla Evropská asociace sportu psích spřežení ESDRA, která byla organizace čistokrevných psů. Jiná v té době neexistovala. „Až do začátku osmdesátých let mohli ve střední Evropě na závody pouze čistokrevní tažní psi: sibiřský husky, aljašský malamut, samojed a grónský pes (...) Naopak v Severní Americe a na Aljašce ovládal scénu aljašský husky (Alaskán)“ (Pfirstinger, 2000, 8).

Jelikož je aljašský husky bez uznaného standardu plemene, nesměla se spřežení s těmito psy účastnit oficiálních mistrovství, a to až do roku 1986. Aljašský husky byl ale pro svou rychlost a výkonnost žádaným psem, a tak začal být vozen do Evropy jako plemeno sibiřského huskyho. Tito psi měli však problém vejít se do standardu FCI. Asociace ESDRA tedy povolila start všem, bez ohledu na čistokrevnost. Majitelé čistokrevných plemen se sloučili do vlastních svazů, které pořádají závody jen pro čistokrevná plemena, vedle nich existují sportovní svazy, pořádající závody pro všechny druhy zvířat. Co se týče vývoje

mushingu v Evropě, je důležité zmínit, jak se toto sportovní odvětví vyvíjelo ve Skandinávských zemích, a to zejména v Norsku. Mushing v Norsku se vyvíjel po dvou odlišných liniích. Jedná se o Pulka-style a Nome-style. Nome style je anglický název pro závody psích spřežení. Historie mushingu v Nome-style byla v Norsku úplně stejná jako v celé západní Evropě. Začínalo se čistokrevnými severňany, 1972 proběhly první závody. Od let 1975-1977 se využívali čistokrevní němečtí ohaři. V roce 1980 byly uspořádány otevřené závody bez rozdílu plemen. První alaskáni byli do Norska dovezeni roku 1983. V devadesátých letech se díky vývoji chovu psů do Pulky posunuli dopředu. Pulka- style je disciplína, kterou se ze Skandinávie rychle rozšířila po Evropě i Severní Americe. Blíže bude popsána v kapitole o individuálních disciplínách (Krejčí, 2003a).

2.2.3 Vývoj mushingu v ČR

První pokusy o provozování mushingu v bývalém Československu se objevují s desetiletým zpožděním za západní Evropou. Není divu, že byl mushing ovlivněn vývojem tohoto odvětví ve světě. V České republice se o rozvoj tohoto sportu zasloužily na přelomu 70. a 80. let dvě skupiny lidí. Jednou skupinou byli výkonní sportovci, pohybující se okolo Petra Hanzlíka, kterého můžeme považovat za prvního opravdového mushera u nás. Snažili se poprvé zapřahat německé ovčáky, se kterými testovali první přejezdy po Šumavě. V té době v Čechách ještě neexistovala žádná profesionální výzbroj a výstroj. Vše si museli vyrobit svépomocí. Jednotlivé psi si navíc museli vypůjčovat, aby vytvořili psí spřežení. Plemeno německých ovčáků se neosvědčilo a jiní severští pracovní psi u nás v té době ještě nebyli běžně k dostání (Krejčí, 2003b).

„Po cestování Šumavou jsme mohli vyhodnotit první zkušenosti. Mnoho důvodů k optimismu nebylo. S odstupem času jsme si museli přiznat, že výstroj je nedokonalá, a co bylo ještě důležitější - německý ovčák není rasa, která může obstát v expedičních podmínkách“ (Hanzlík, 1991, 16).

Tato skupina lidí velikým úsilím vyšlechtila nové plemeno schopné zvládnout všestrannou práci v horách. Zkřížen byl pes pocházející z Kanady a slovenský čuvač. Vzniklo tak nové registrované plemeno Českého horského psa. Na začátku 80. let s těmito psy ve spřežení rozvážel Petr Hanzlík po hřebenech Krkonoš poštu. V roce 1985 členové Klubu českého horského psa, Petr Hanzlík a bratři Kobrové uspořádali první oficiální závody v Peci pod Sněžkou.

V průběhu soboty a neděle se měly uskutečnit celkem tři závody. V sobotu ráno závod v disciplíně lyžař a pes (skijöring), odpoledne soutěž jednotlivých psů v tahu nákladu na třicetimetrové upravené trase, v neděli závod psích spřežení (...)Do historie saňového sportu u nás je nutné tyto první závody zaznamenat, stejně jako první vítěze (Hanzlík, 1991, 83).

Ve skjöringu 16. 3. 1985 zvítězil Pavel Kobr-Artison, v tahu na 30m Ivan Kobr-Ganek a v mushingu do pěti psů prvního místa dosáhl Petr Elster- Fortuna, Albion, Hindukuš. Další rok se na organizování závodů podílel jak Klub českého horského psa, tak nově vzniklý Klub chovatelů severských psů. Právě členové tohoto klubu byli druhou skupinou lidí, kteří začátkem 80. let začali s mushingem podle Evropy. Do Čech v té době byly přivezeny severské rasy. Plemena uznaná dle mezinárodní kynologické federace FCI. Psi byli pořízeni zejména pro chov a výstavní účely a až později začali majitelé jezdit ve spřežení. Jezdilo se maximálně se třemi psy. V dalších letech rychlým tempem vzrostl počet závodů. Mimo jiné přibylo i mnoho rekreačních jezdců. V Čechách byly založeny dvě asociace, které se sdružují do Svazu sportu psích spřežení ČR (SSPS). (viz. v kapitole organizace a svazy).

Dnes je tento sport na vysoké úrovni. Mnoho našich musherů se účastní světových závodů a umisťují se na předních místech. Mushing se postupně dostal do podvědomí širší veřejnosti a nabýval na atraktivnosti a popularitě, co se týče využití této aktivity ve volném čase.

2.3 Tažní psi

Psi, kteří se zapřahají, nemusí vždy patřit severským plemenům. Ve spřežení mohou být plemena specializovaná i plemena méně běžná. Zvláště u individuálních disciplín, je možné zapřáhnout různé rasy psů. Používají se saňoví psi, jako jsou, aljašský malamut, samojed, sibiřská husky, grónský pes, aljašský husky, evropský saňový pes, ale i řada ostatních plemen jako český horský pes, ohaři a různí kříženci. Jak uvádí Krejčí (2000), naopak ve spřežení je již výběr psů užší. Zapřahají se uznaná čistokrevná severská plemena, která mají doklad o původu podle mezinárodní kynologické federace FCI nebo speciálně šlechtění závodní psy jako je aljašský husky a evropský saňový pes. Výjimečně se mohou objevit psi jiných plemen. K plemenům, která mají doklad o původu podle FCI, patří sibiřský husky, aljašský husky, grónský pes a samojed, aljašský malamut. „U 'čistokrevných' severských plemen je to důležité hlavně pro toho, kdo by chtěl startovat v kategoriích I. a II., vypisovaných pro seveřany a na uzavřených závodech FISTIC kam psi bez průkazu původu a ne severská plemena nemají přístup“ (Pečená, 2000, 30).

Je důležité vybrat vhodného jedince s dobrou fyzickou stavbou těla, především s dostatkem síly a chuti k práci v tahu. Vůle k práci je nejdůležitějším měřítkem kvalitního tažného psa. Jeho povaha musí být přátelská bez znaků agresivity vůči lidem i ostatním psům. Naopak by pes neměl být ani bázlivý, kdy ze strachu může zaútočit. Co se stavby těla týče, měl by mít vyšší kohoutkovou výšku. Psi, kteří se používali v drsných severských podmínkách, museli být dokonale vybaveni po stránce fyzické i psychické, což jejich potomkům zůstalo dodnes. Stejně tak se zachovaly instinkty. Stavba těla výkonných psů se liší podle toho, pro jaký typ sportovního ježdění jsou určeni.

Pro tah (s výjimkou weight pulingu) nesmí být pes příliš mohutný, natož působící rozměklým dojmem. Svalstvo má mít suché, dobře patrné. Musí působit pružně v oblasti páteře. V pohybu se ukazuje lehkost, elasticita, nikdy ani náznak křečovitosti, staženosti, krátkosti kroku a příliš vysokého (napichovaného) našlapování. Na pohybu se musí velmi výrazně podílet páteř. Ve cvalu pes nesmí skákat nahoru dolů, ale spíše jakoby plynule plynout s hřbetem stále v jedné rovině. V každém případě pes musí působit souladně. Příliš krátký pes nebude mít podle všeho rychlost, příliš dlouhý vytrvalost. U psa, který má výrazně krátký hřbet nebo stočený ocas, očekáváme určité obtíže s páteří (Pečená, 2000, 23).

2.3.1 Severská plemena s průkazem původu dle FCI

a) Aljašský malamut (používaná zkratka AM)

Plemeno vzniklo u Indiánů zvaných Mahlemiuté ze severozápadu Aljašky. Kmeny měly ke svým psům, oproti ostatním obyvatelům, lidštější přístup a jemnější zacházení. Malamut (obr.č.1) patří mezi nejsilnější, nejmohutnější a největší mezi severskými saňovými psy. Toto plemeno je povahově klidné, vyrovnané a má silnou osobnost. Využívá se často jako jednotlivý pes k rekreačnímu využití. Díky husté srsti je vhodný pro túry s bivakováním na sněhu. Ze sportovních disciplín jsou výborní pro weight-pulling.

Obrázek 1 Aljašský malamut

b) Samojed (používaná zkratka S)

Samojed (obr.č.2) je ze všech severských psů nejvšestrannější, není ale tolik specializovaný na tah, jako ostatní plemena. Původně doprovázeli kočovný kmen Samojedů, neboli Něnců, na Urale. Byl využíván pro lov a hlídání sobích stád, stejně tak k tahání saní.

Počátkem 19. století byli ve světě vzácností. Angličan Kilburn- Scott dovezl prvního samojeda v roce 1889 a jeho chov byl základem všech dalších chovů v Evropě. Stal se populární na celém světě díky své přívětivé povaze a pro svou huňatou bělostnou srst. Opět je to plemeno vhodnější pro rekreační aktivity, turistiku, je výborným společníkem. Potřebuje dostatek pohybu. Ve sportu se nehodí pro rychlostní disciplíny (Anonymous, 2006).

Obrázek 2 Samojed

c) Grónský pes (používaná zkratka GP)

Grónský pes (obr.č.3) je jedno z nejstarších inuitských plemen na světě. S Inuity (Eskymáky) putovalo toto plemeno z Asie do Grónska asi před 4 tisíci lety. Toto plemeno je postavou drobnější než Alijašský malamut, má však tvrdší, odolnou povahu. Má vyvinuté smečkové chování, své postavení ve smečce dokáže důrazně prosadit. Jsou velice pracovití, odolní tahouni. Sestavení psího spřežení z tohoto plemene je vzácné s výjimkou jejich vlasti.

Obrázek 3 Grónský pes

d) Sibiřský husky (používaná zkratka SH)

Toto plemeno chovali kočovné kmeny Jukagirů ve východní Sibiři, Čukčové na pobřeží Severního ledového oceánu, také obyvatelé Kamčatky. Kupec Wiliam Goosak převezl na Aljašku několik psů, které využil pro závod. Místní závodníci pro jejich drobnou stavbu těla v jejich výkon nevěřili. Psi byli úspěšní a soupeře porazili. Začalo obchodování s těmito psy. Nor Leonard Seppala započal čistokrevný chov a díky závodním úspěchům na severu se stal

legendou a v roce 1925. Byl protagonistou štafetové jízdy pro sérum (viz v historii mushingu). Sibiřský husky (obr.č.4) je význačný svou silou, rychlostí a vytrvalostí. Je to čistokrevné plemeno drobnější postavy. Existují dvě chovné linie. Jedinci z pracovní linie mají vrozenou pracovitost a pro sportovní využití jsou hodnotnější, než jedinci šlechtění pro svůj vzhled a výstavní účely. Mnoho z těchto výstavních psů nemá odpovídající tělesné znaky s požadavky závodního sportu, a to zejména ve sprintu (Pečená, 2000).

Obrázek 4 Sibiřský husky

2.3.2 Tažní psi bez průkazu původu dle FCI

a) Aljašský husky (používaná zkratka AH)

Tento kříženec byl vyšlechtěn v Kanadě a Americe čistě pro saňový sport. Nemá uznávaný průkaz o původu a standardu plemene čistokrevného chovu v rámci FCI. Byl vyšlechtěn z indiánského vesnického psa se psy, kteří mu zvýšili výkonnost. Tito psi existují ve všech barvách a odstínech, pouze stavba těla je podobná. Vzhled pro chovatele není největší prioritou. Tento pes je velice schopný práce, vytrvalý, rychlý a je spíše vhodný pro ty, kteří se sportu psích spřežení chtějí vážně zabývat. V domácnosti jsou chováni jen zřídka. Existují dva typy psů. Mohutnější a těžší, který je vhodný pro dlouhé tratě. Vedle něj existuje pak typ spritový, který je stavbou těla lehčí (Pečená, 2000).

Obrázek 5 Štěně aljašského huskyho

b) Evropský saňový pes (používaná zkratka ESP)

Evropský saňový pes (obr.) pochází z Norska, je vyšlechtěn z německého krátkosrstého ohaře, pointera a greyhaunda (chrti). Nese v sobě větší či menší znaky alaskana, aljašského a sibiřského husky. Každý pes má v sobě jiné procento krve určitého plemene. Pointr dodal ESP dobrý čich a povahu, greyhaund rychlost, alaskan sílu. Tito lovečtí psi jsou nekonfliktní, velice pracovití, soutěživý, inteligentní se sportovní stavbou těla. Snadno se učí povely pro psí sporty. Hodí se pro mnohé disciplíny, výborné předpoklady mají v Pulce a Skijöringu (Anonymus, 2008).

Obrázek 6 Evropský saňový pes

d) Český horský pes (zkratka ČHP)

Toto plemeno vzniklo nakřížením slovenského čuvače s tažným psem, který byl dovezen z Athabasky. U zrodu tohoto plemene stál Petr Hanzlík, který chtěl získat plemeno psů použitelné pro saňový sport i pro všestrannou práci v horách. Vzniká Klub českého horského psa, jeho členové u nás pořádají první závody se psím spřežením. Dnes se upřednostňují spíše výše zmiňovaná plemena. Český horský pes není uznané plemeno dle FCI, avšak jako národní plemeno bylo zaregistrováno roku 1984. Na závodech bylo toto plemeno do jisté míry vytlačeno rychlejšími psy, nicméně díky svým vlastnostem je vhodný pro sportovně založené majitele.

Obrázek 7 Český horský pes

2.4 Příprava psů pro mushing

Levorsen (1976) uvádí, že musher by měl při výcviku věnovat pozornost individuální osobnosti každého jedince. Na začátku je důležité naučit psa základní prvky poslušnosti a naučit ho musherským povelům, které jsou potřebné k pohybu ve volné přírodě. S výcvikem můžeme začínat ve šteněčím věku, od čtyř měsíců učíme základní povely. S tréninkovou zátěží se začíná postupně a nenásilně až po ukončení fyzického vývoje, to je zhruba od šesti měsíců, častěji od jednoho roku. Vždy záleží na zmíněném fyzickém vývoji jedince. Metodika výchovy a výcviku psa pro individuální disciplíny mushingu je stejná jako výcvik leadra, tedy vůdčího psa pro psí spřežení. Je výhodou, pokud štěně může být s dospělými vycvičenými psy u jejich zapřahání a strojení ke startům. Podle zkušených psů se pak

snadněji mladí jedinci zaučují. Psi v sobě mají přirozenou chuť k tahu a po několika trénincích rychle pochopí, jak mají pracovat.

Podle Julie & Miki Collins (2009) pro první trénink je důležité vybrat vhodný terén, nejlépe rovný bez překážek, počasí hraje také důležitou roli. Teplota ovzduší by neměla přesáhnout 15°C, kdy hrozí psům nebezpečí přehřátí. Zásadou je postupovat od jednoduššího ke složitějšímu. Psa nejprve s klidem bez rozčilování oblékneme do postrojů. Pes se musí na práci těšit, a proto musíme být u výcviku trpěliví a snažíme se psa k práci motivovat.

Jak je v zahraniční i české literatuře uvedeno, nejprve psa učíme musherské povely, mezi které patří: GO (gou) nebo MUSH (maš) tímto povelům vybízíme psa vpřed. Pes v postroji a s tažnou šňůrou připnutou k sedáku mushera několikrát opakuje vystartování. Je důležité dbát na to, aby pes vytrvale vyvíjel tah a tažná šňůra byla stále napjatá. Když zjistíme, že si pes na práci v postroji zvykl a že ho těší, můžeme pokročit k dalšímu povelu WHOA (hou) nebo STUJ. Při tomto povelu vyvíjíme tlak ke zpomalení. Pokud pes nepochopí, co je po něm vyžadováno, je možné k obojku připnout druhé vodítko a při povelu jím cuknout. Dále následují složitější povely k odbočení GEE (dží) vpravo a HAW (hó) vlevo. Tyto povely pro směr doprava a doleva jsou mezinárodní. Vyjímaje například Skandinávie, kde se pro směr vpravo užívá povel Høyre (hojre) a doleva Ventre (ventre). Musher, který si přiveze psy z Norska, musí povely přeučovat.

Výcvik povelů pro odbočení se začíná nejprve s jedním směrem a až po jeho zvládnutí se směrem opačným. Pro výcvik je vhodné vybrat místo s cestami pro odbočení. Než je dán povel před zatáčkou, je dobré psa oslovit vlastním jménem, tím zvýší pozornost a může se tak připravit. Pes je opět v postroji s tažnou šňůrou. Musher se snaží nasměrovat psa pomocí vodítka. Pokud se však musherovi výcvik samotnému nedaří, je dobré, aby pomocník převzal vodítka a psa do správného směru navedl. Musheři k tomuto nácviku využívají i speciální vozík s ojem. Po zvládnutí základních povelů, musheři postupně učí své leadry další příkazy jako například STRAIGHT AHEAD (strejhed) častěji PŘÍMO nebo ROVNĚ. Dalším povelům je HEJÁ, pro zrychlení, LINE OUT pro napnutí šňůry při startu. Pro zpomalení se užívá povel EASY. Nejnáročnější povel, který zvládají opravdu nadaní leadři je povel ZPĚT, kdy vůdčí pes musí otočit celé spřežení, tak aby se do sebe psi nezamotali. Výše zmíněné povely jsou pouze teoretické. Každý musher má vlastní povely, které odlišují hlasitostí a intonací hlasu, na to jsou psi nejvíce vnímaví. Musheři se v hlavní sezóně, která trvá od října do jara, věnují tréninku jednou až dvakrát denně. Každý trénink trvá asi od 20 minut až po 3 - 4 hodiny.

2.5 Mushing jako sportovní odvětví

Není úkolem této práce dopodrobna rozebírat závodní oblast mushingu, a proto pro základní přehled ve stručnosti zmíním, jak se tento sport dělí a jaké existují jeho organizace. K účasti na závodě je nutné členství v některém ze sportovních musherských klubů, další podmínkou je platná licence, kterou lze získat složením zkoušek z pravidel. Pro závodníky se severskými psi s průkazem původnosti je potřebný tzv. Racepas. (Anonymous, 2010, 46). Disciplíny mushingu dělíme jak podle toho, v kterém ročním období se uskutečňují, ale také podle toho, kolik psů je v záprahu.

Závody můžeme rozdělit podle druhu, typu a třídy.

- a) Druhy závodů se odlišují podle povrchu trati na závody v létě „na suchu“ a v zimě „na sněhu“.
- b) Typy závodů se dělí podle délky trati na krátké sprintové, středně dlouhé midové a na dlouhé tratě longové. Sprintová vzdálenost se jezdí podle počtu psů ve spřežení, délka tratě je obvykle od 5 km do 22 km. Mid long, zde je délka tratě od 40 km do 100 km i více. U dlouhé tratě se jezdí převážně etapově, kdy délka jedné etapy bývá 20-70 km.
- c) Třídy se na závodech vypisují podle soutěžního řádu. Musheři startují se čtyřmi, šesti, osmi tažnými psy, nebo s libovolným počtem psů vyšším než osm. Takřka nepoužívané maximum je 14 psů, a to pouze s ohledem na bezpečnost.

Jelikož se tažní psi liší svojí výkonností a rychlostí, na závodech se dělí na tři kategorie:

- otevřená kategorie: pro všechna plemena, i bez dokladu původnosti;
- uzavřená kategorie: pro sibiřský husky;
- uzavřená kategorie: pouze pro aljašské malamuty, grónské psi a samojedy.

2.5.1 Individuální disciplíny

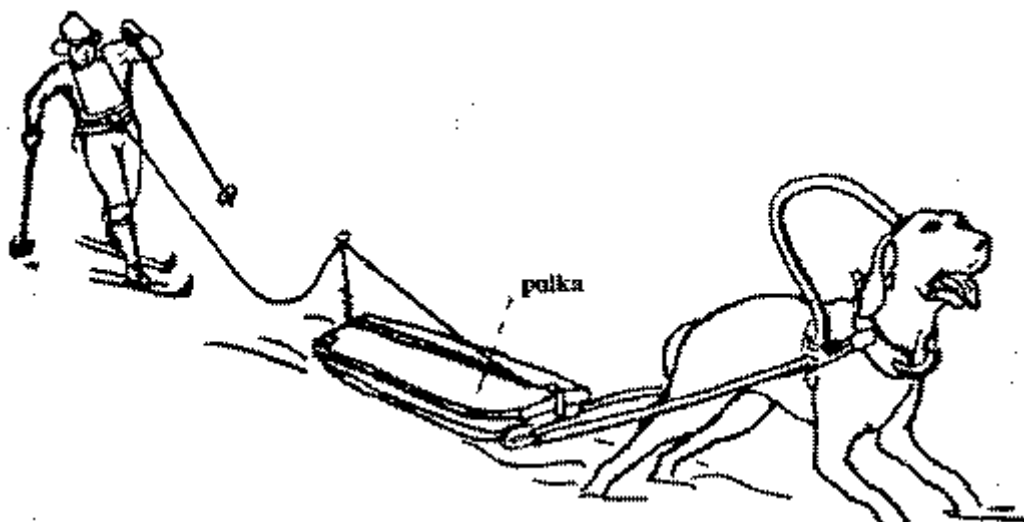
Individuální disciplíny můžeme rozdělit podle použitého "dopravního prostředku" a podle ročního období. Mezi zimní individuální disciplíny patří zejména skijöring a pulka pocházející ze Skandinávie. V ostatních ročních obdobích jsou to pak bikejöring, scooterjöring, canicross, dog-trekking. Musheři v průběhu sezóny mnohé z těchto aktivit střídají. Individuální mushing je forma, kdy je člověk tažen buď sám nebo na vozítku pouze

jedním nebo v některých případech i dvěma psy. Mezi individuální disciplíny skijöring, pulka, bikejöring, scooterjöring a canicross a dog-trekking. Aktivita jsou jak pro psa, tak i člověka aktivní způsob odpočinku. Vybavení psa pro všechny disciplíny se od sebe příliš neliší. Sestavuje se obojkem, postrojem, skijöringovou šňůrou s amortizérem (tlumičem nárazů) a opaskem, který je podobný lezeckému sedáku (viz výzbroj a výstroj).

2.5.1.1 Skijöring a Pulka

Tato disciplína se do Ameriky a západní Evropy rozšířila ze Skandinávie. Jedná se o jízdu lyžaře v zápřahu s jedním či dvěma psy. Pro tuto disciplínu je potřebné vybavení pro běžecské lyžování. Zvládnutá technika jízdy je nutností, stejně tak umět dobře ovládat psa. Skijöring se do České republiky dostal v polovině 80. let. První závod v této disciplíně byl uskutečněn v březnu roku 1985 v Peci pod Sněžkou. Závodní skijöring se jezdí ve stylu bruslení, v rekreačním ježdění lze zvolit jízdu klasikou.

Pulka je disciplínou s historickými kořeny v Norsku, první závody se konaly roku 1931. V roce 1951 byla založena Norská sportovní federace, ale pouze pro závodníky s pulkou. Obyvatelé využívali tento styl přepravy pro pobyt v přírodě, pro dopravu materiálu, zásob a transportního náčiní záchranářských týmů. Mezi běžkařem a psem jsou speciální saně. Pes má pro tuto disciplínu speciální oje.

Obrázek 6 Pulka style (Hanzlík, 1991, 59)

2.5.1.2 Bikejöring a scooterjöring

Při bikejöringu se jezdec pohybuje za jedním nebo více psy na horském kole. Tažná šňůra je připevněna pod řídky nad předním kolem. Mezi jezdcem a psem by měla být dokonalá souhra, aby předešel nepříjemnému zranění.

Scooterjöring je jízda s koloběžkou. Připevnění psa je stejné jako u bikejöringu.

2.5.1.3 Canicross

Jedná se o terénní běh se psem, kdy je běžec se psem spojen stejně jako u ostatních individuálních disciplín. Sprintová trať je dlouhá maximálně 10 km, věk běžců není prakticky omezen, avšak na mistrovských závodech se smí závodit až od sedmi let věku.

2.5.1.4 Dog-trekking

Jedná se u nás o nejmladší disciplínu. První závod u nás se konal roku 2000 ve Žďárských vrších. Psovod je se svým psem spojen canicrossovým postrojem a vodítkem s amortizérem a k bedernímu pásu. Závodní disciplína je obvykle etapová na sto a více kilometrů, a proto je důležitá dokonalá příprava vybavení i pro bivakování.

Jak uvádí Kvasnica (2002), tato vytrvalostní kynologická disciplína není ještě v České republice tolik rozšířena jako v mnoha jiných zemích, jako je například Itálie, Francie, Španělsku, USA, v Kanadě či Skandinávii. V Americe vznikly dokonce druhy dogtrekkingu. Jeden založil Harvey Manning pod názvem Backpacking. Toto hnutí zastává, že čím se jde pomaleji, tím více krás člověk obsáhne. Od backpackingu se vydělilo opačné hnutí Fastpacking. Jedná se o druh minimalismu v přírodě, kdy člověk nese pouze věci nejnnutnější. Pro tento druh chůze je nutná dobrá fyzická kondice.

2.5.1.4 Weight-pulling

V překladu z angličtiny jde o tahání břemen. Jedná se o sportovní soutěž pro psy, kdy pes táhne na určitou vzdálenost břemeno. Může se jednat o sáně s nákladem nebo speciální vozík. Principem je utáhnout co nejvíce kilogramů v daném časovém limitu. Kořeny této disciplíny sahají do Kanady a Severu spojených států. V roce 1984 byla v Severní Americe založena organizace International Weight Pull Association, která stanovila pravidla a podmínky soutěže. V České republice se první závody konaly až po roce 1990, zpočátku jako zpestření a doplnění závodů psích spřežení. Psi mají za úkol roztáhnout vozík či sáně se zátěží a táhnout

ho na laně po dráze dlouhé 6-10 metrů. Na rozdíl od závodu psích spřežení jde o soutěž jednotlivců.

2.5.2 Spřežení s větším počtem psů

Spřežení je sestaveno z většího počtu psů před károu nebo před saněmi. Podle počtu psů se spřežení dělí na třídy:

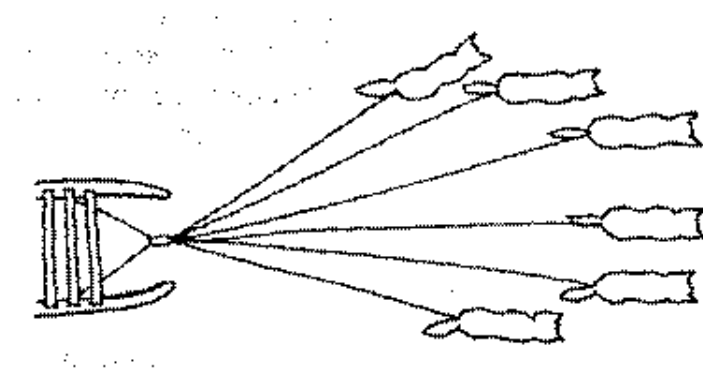
- třída 4 psů, také označení (C, C1, C2);
- třída 6 psů (B, B1, B2);
- třída 8 psů (A, A1);
- třída otevřená, unlimited, (U, U1).

2.5.3 Způsob zapřahání psů

Podle Pečené (2000, 37-38), existuje několik typů, jak se psi zapřahají.

a) Do vějíře (Fan-hitch)

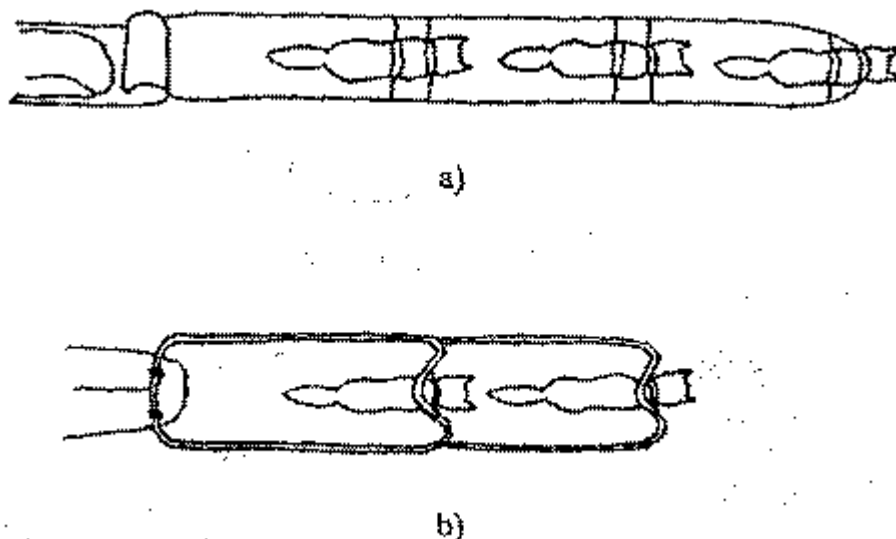
Tímto způsobem zapřahali národy v nezalesněných oblastech velkých rovin, jako je Amerika, Kanada, Grónsko a sever Ruska. Výhodou tohoto zápřahu je, že každý pes má vlastní tažnou šňůru, to umožňuje lepší manévrovací prostor. Tento zápřah je bezpečnější pro pohyb na ledě, kde se efektivněji rozkládá váha spřežení. V závodní oblasti se tento způsob zapřahání nepoužívá vzhledem k horší ovladatelnosti i prostorovému objemu spřežení.

Obrázek 7 Zápřah do vějíře (Pečená, 2000, 38)

b) Tandem

Pro lepší manipulaci v zalesněných indiánských oblastech se používal tento zápřah psů mezi postraňky, jednotlivě v řadě za sebou před saněmi nebo v ojích.

Obrázek 8 Zápřah v tandemu a) s postraňky, b) s ojemi (Pečená, 2000, 38)

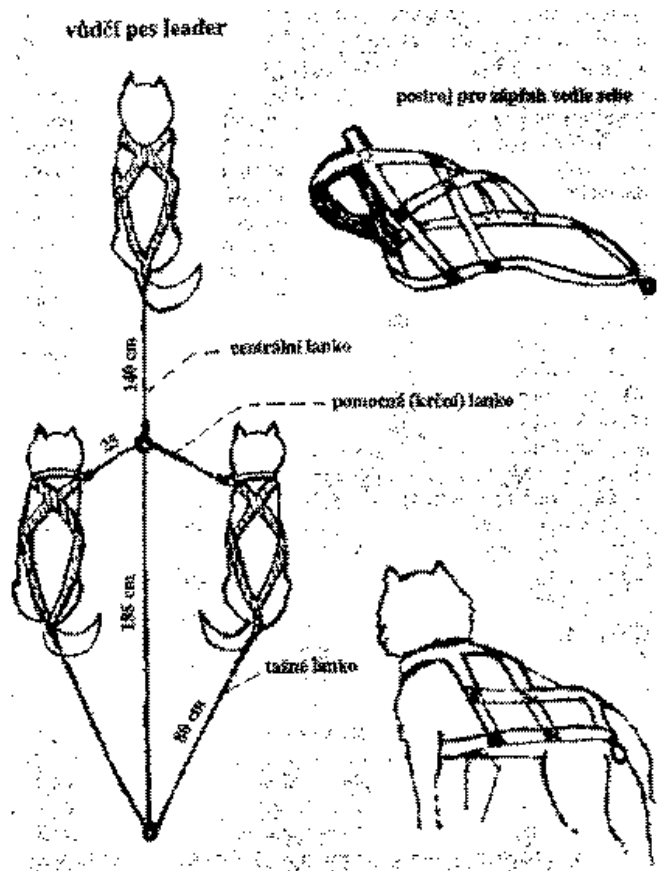
c) Nome style

V tomto zápřahu se psi řadí po dvojicích za sebou kolem středové šňůry, která je na koncích opatřena karabinami. Ze středového lana vybíhají na obě strany delší úvazky, které končí také karabinou připnutou do postroje psa. Kratší krční úvazky jsou připnuty do oka obojku. Tento indiánský způsob zapřahání se používá dodnes na závodech. Tento zápřah je dobře ovladatelný.

Jak uvádí Julie & Miki Collins (2009), ve spřežení zastávají psi různé funkce. Každý pes nabízí jiné schopnosti, a proto je důležité ho dát ve spřežení do správné pozice. Mállokterý pes chce být ve vůdčí pozici, jiný se bojí blízkosti saní. Aby musher zjistil, která pozice kterému psu nejlépe sedí, měl by poznat jeho charakter a během jízd vyzkoušet dát psa na různá místa ve spřežení. Je také důležité vědět, která strana psu vyhovuje a se kterým psem nemá ve dvojici konflikty. Schopnosti psa se mění i s věkem.

Jako první ve spřežení jsou vůdčí psi, kterým se říká anglicky LEADRS. Leadr je psychicky vyrovnaný a odolný, inteligentní a rychlý. Síla u něj není tolik důležitá. Zvládá povely a udrží tažnou šňůru napnutou. Vlohy vůdčího psa jsou dědičné. Ke psu, který není schopen vézt spřežení sám, je přiřazen druhý vůdčí pes. Jeden může být zkušenější, či schopnější v povelích, jiný nemá problém při předjíždění spřežení nebo hledání cesty, která je čerstvě zapadaná sněhem. Za leadry jsou psi označováni SWING nebo také POINT. Ti bývají nejrychlejší, pracovití, jsou schopní držet psy v řadě. Dále v řadě jsou tzv. Team dogs, kteří nepotřebují takové fyzické a psychické predispozice, jako jsou zadní (wheel) a vůdčí psi

(leaders). Tito psi udržují hlavně rychlost a směr. Nejbliže u saňi jsou tzv. WHEEL dogs (zadáci), kteří musí být silní a odolní.

Obrázek 9 Nome style (Hanzlík, 1991, 53)

2.5.4 Řády a směrnice

Pro závody a pohyb spřežení v přírodě existují řády a směrnice, kterými se musí musherů řídit. Lze je získat u předsedů organizací saňového sportu, jsou také zveřejněny na stránkách Sportovního svazu se psím spřežením.

MVDr. Věra Jankovská (emailová odpověď na dotaz 28. 6. 2011) tvrdí:

Pořádání závodů u nás s sebou nese vysoké nároky. Většinou závody probíhají na pozemcích více majitelů, musí být oznámeny na různých úřadech, musí mít povolení obce a veterinární správy. Kromě toho pokud se nejedná o akce zaštiťované Svazem sportu psích spřežení, musí mít pořádající organizace schválený řád ochrany zvířat při veřejném vystoupení či svodu.

1) Závodní řád

Shrnuje pravidla chování na závodě, včetně podmínek účasti, vybavení, starty, cíl, chování na trati, značení tratí, disciplinární opatření.

Závodní řád prochází novelizací tak, aby odpovídal řádům mezinárodním organizacím (IFSS, ESDRA, FISTC). Závodní řád je jediný platný na území ČR a nabytí platnosti 5. 12. 1995. Je ověřen Ústřední komisí pro ochranu zvířat ministerstva zemědělství v České republice.

2) Soutěžní řád

Řeší systém organizace závodů psích spřežení na území České republiky, systém hodnocení těchto závodů a problematiku mezinárodních závodů s přihlédnutím na aktuální vývoj ve sportu psích spřežení.

3) Řád ochrany zvířat při závodech psích spřežení

Nastavuje podmínky a pravidla pro zacházení se psy při závodech psích spřežení.

4) Směrnice

a) směrnice č.1

- povinnosti klubů, administrativa závodů, licencí, registrace závodních týmů;

b) směrnice č.2

- příspěvky na činnost klubů a na uspořádání závodů;

c) směrnice č.3

- žádost o příspěvek na uspořádání závodu;

d) směrnice č.4

- příspěvek na náklady spojené s reprezentací- kauce DID, startovné, náklady na PHM, na pořádání mezinárodních závodů.

2.6 Výzbroj a výstroj

Jak uvádí Pečená (2000), Brown (2006), výzbroj a výstroj pro psa je v podstatě shodná pro všechny disciplíny saňového sportu. Jak pro rekreační, tak pro závodní provozování. Rozdíl můžeme nalézt v kvalitě materiálu, což při závodění může být výhodou, co se týče časového zisku. Mezi výzbroj a výstroj patří základní vybavení pro trénink, ostatní vybavení na cesty a závody a na transportní prostředky.

Základní vybavení se skládá z obojku, postroje, tažné šňůry s karabinami a saní. Nezbytné jsou prostředky pro trénink jako je jízdní kolo, kára, automobil, či motocykl, dále pak stake-out, tj. ocelové lano nebo řetěz s odbočkami, na nichž jsou psi přivázáni v době klidu. Mezi další nutné vybavení potřebné na cesty a závody patří sněžná kotva a pomocná šňůra, prostředky pro ošetření zraněného psa, booties- ochranné botičky, vak na psa, kabátek či dečka zvláště pro krátkosrsté rasy s nedostatkem podsady (zamezíme tím podchlazení psa).

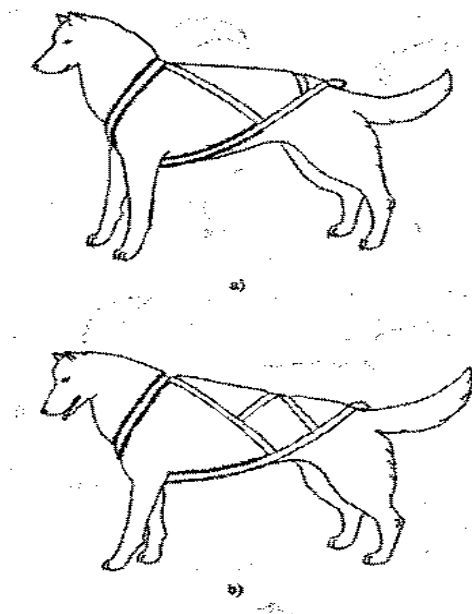
Pro individuální disciplíny jako je canicross, skijöring, bikejöring, dog-treking se základní sestava vybavení skládá z obojku, postroje, skijöringové šňůry s amortizérem (pružnou částí) a skijöringového opasku. V Čechách je již dnes mnoho firem, které se výrobou a prodejem výzbroje a výstroje zabývají. Např. česká firma ManMat je díky své kvalitě výrobků známá na celém světě.

2.6.1 Postroje

Postroj by měl psovi na těle dokonale sedět, aby byl zabezpečený správný přenos tahu v nejnamáhanějších místech těla psa. Ty jsou vyztuženy a vypořádány, aby si pes neublížil. Postroje se pořizují přesně podle správných rozměrů těla a podle rasy psa. Rozlišujeme několik typů. Jedním typem je postroj pro sprint, další pro pulku nebo speciální postroj pro tah zátěže. Jsou vyráběny z odolného nenasákavého a prodyšného materiálu z umělých vláken. Sprintové postroje jsou dvojího typu. Jeden typ s volnými zády, vhodný pro začátečníky. Druhým typem jsou postroje s křížovou částí na zádech. Názývá se „Siwash“. Je nejvíce užívaným typem pro sprintové jízdy. Vynalezli ho Indiáni v Severní Americe. Majitelé více psů si objednávají mále, střední a velké velikosti, jelikož postroje šité na míru lze jednoduše zaměnit (Levorsen, 1976).

„Dobrý postroj musí na těle psa přesně sedět. Na krku pevně přiléhá, ale nesmí psa škrtit či mu sklouzávat k lopatkám. Konec postroje je u kořene ocasu, aniž by se sesouvala stranu či dosahoval až za tělo. Neměl by psa omezovat, ale zároveň nesmí být příliš volný“ (Pečená, 2000, 35).

Kvasnica (2002) píše, že vhodným postrojem pro všechny individuální disciplíny je typ GUARD, který má volná záda a regulovaný břišní popruh. Dalším typem je postroj SLED. Pro jeho správnou funkci je vhodné, aby tažná šňůra směřovala k zemi pod úhlem 10 stupňů k horizontální rovině. Pokud se dostane nad tuto rovinu, naruší se tah rozložený v hřbetní části postroje a tah se přenesení na krční část psa. Tento postroj se spíše hodí k zapojení psa do spřežení. Psí postroje se neustále vyvíjejí a vylepšují, co se týče tvaru a materiálu.

Obrázek 10 Typy postrojů a) postroj s volnými zády, b) postroj s „X“ zády (Pečená, 2000, 34)

2.6.2 Obojky

Musheři využívají obojky vyrobené ze stejného materiálu, jako jsou postroje. Délka obojku může být nastavitelná regulační sponou. Připínací oko obojku by mělo být dostatečně velké, což usnadní lepší manipulaci, když musher pracuje v rukavicích. Velká oka se však nedoporučují štěňatům a plemenům s převislými ušima, jelikož hrozí při vysokém mrazu omrznutí okrajů uší.

2.6.3 Tažné šňůry a karabiny

Tažné šňůry bývají vyrobené z dutě pleteného polypropylenového nebo polyetylenového lana. Hlavní šňůra bývá silnější než boční šňůry. Materiál používaný na lana se také neustále vyvíjí. Kvalita karabin je velice důležitá. K saním se používá horolezecká ocelová karabina, ke spojení krčních či zádových šňůr se využívají menší robustnější karabiny, nebo spojení smyčkou. Musheři využívají karabiny z bronzové oceli. Zinkové slitiny se rychle odírají a v mrazu praskají.

2.6.4 Skijöringový opasek

Opasek je vyrobený z pěnového polyuretanu, který je lisováním tvarovaný tak, že zajistí dokonalou přilnavost k tělu. Součástí opasku je „spodní tah, který ideálně rozkládá tažné síly.

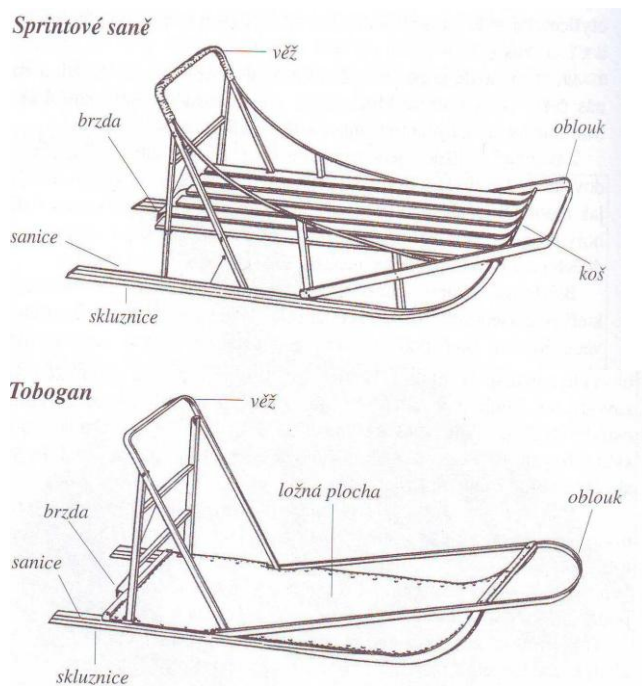
2.6.5 Saně

Národy si vypracovaly vlastní postupy pro výrobu saní a tobogánů i dalších předmětů užívaných pro záprahy. Psi tahali kožené vaky, později indiánské smyky-travois, ze kterých se postupně vyvinuly saně.

„Saně nazývané komatiky či kramutiky se vyráběly ze dřeva, tam, kde ho byl nedostatek i z jiných dostupných materiálů. Saně se zásadně spojovaly vyvazováním, což ostatně vzhledem k požadavku pružnosti konstrukce saní trvá dodnes. Sanice bývaly ze dřeva, ale i mrožích klů“ (Henychová, 2006).

Saně vznikaly podle vzorů domorodých národů. Inuité měli těžší saně „komatik“, jež se řídily vsedě. Dnes existují tři druhy sportovních saní. Sprintové, které jsou lehké, těžší saně vhodné pro mid a long tratě a třetím typem je tobogan. Saně se skládají z lyžin, které jsou opatřeny skluznicemi. Dříve se na skluznice užívaly zvířecí kůže, někdy směs ledu a rašeliny, později se objevily skluznice kovové. Dnes existují skluznice umělé, nejčastěji výměnné.

Další částí saní je ložná plocha, na níž je upevněn saňový vak. Věž saní musher drží a nakláněním tak saně řídí. Saně jsou vyráběné ze dřeva, nejčastěji se používá ohýbané jasanové, ale také javorové, dubové či dřevo z břízy. Používají se i jiné materiály jako jsou speciální kovové slitiny. K vyvazování se užívá nylonová či silonová šňůra, části se spojují i čepováním. Brzdy jsou dvojího typu. Páková, která je dostačující pro rekreační ježdění. Oblouková brzda je účinnější, má dva hroty a vratnou pružinu. Někdy se navíc na věž saní připevní „rohožka“. Jedná se o pás silné gumy ze sněžného skútru. Rohožka je zavěšena na saních nad zemí a v případě potřeby ji musher spustí dolů. Používá se k přibrzdování. Saně jsou opatřeny i sněžnou kotvou, která slouží k zastavení saní například před startem nebo při zastavení. Při větším počtu psů, se používají kotvy dvě.

Obrázek 11 Typy saní (Pečená, 2000, 44)

2.7 Organizace a svazy zabývající se mushingem

V roce 1966 byla založena první mezinárodní organizace ISDRA (International Sled Dog Racing Asociation), jejímž cílem bylo rozšířit toto sportovní odvětví do celého světa. V Evropě se v období 70. let jezdilo pouze s čistokrevnými severskými plemeny. “Sportovní aktivity se rozvíjely nejprve pod hlavičkami chovatelských klubů a krátce na to začaly vznikat samostatné sportovní organizace musherů. Tou dobou vznikla Evropská asociace sportů psích spřežení ESDRA, která byla organizací čistokrevnou a jiná tehdy v Evropě nebyla” (Pfirstinger, 2000, 8).

V první polovině 80. let byli do Evropy dováženi psi, kteří byli rychlejší než plemeno sibiřského husky, přitom mu byli velice podobní. Byli to nečistokrevní psi aljašského huskyho. Organizace ESDRA povolila starty všem plemenům bez omezení. Na popud majitelů čistokrevných plemen vzniká nová organizace pouze pro čistokrevné psi a tou je FISTC. Téměř v každém evropském státě existují dva svazy závodníků psích spřežení. Jeden otevřený pro všechny druhy zvířat a druhý pro uznaná chovná plemena.

Jak uvádí Pfirstinger (2000), v roce 1989 byla založena Česká asociace sportů psích spřežení (ČASPS), organizuje závodníky bez ohledu na to, jaké psy používají ve psím spřežení. To znamená, že to mohou být i psi nečistokrevní. ČASPS je členem evropské asociace psích spřežení ESDRA a světové federace sportů psích spřežení IFSS. Druhou organizací u nás je Českomoravský musherský svaz klubu severských psů (ČMSKPSP).

Organizuje závodníky, kteří mají ve spřežení pouze čistokrevná plemena, uznaná mezinárodní kynologickou federací FCI (Fédération Cynologique Internationale). Tato organizace je členem mezinárodního svazu FISTEC. Obě české organizace jsou sdruženy pod Svazem sportů psích spřežení SSPS ČR. Jedná se o občanské sdružení, jehož cílem je koordinovat tento sport na území České republiky a pořádat závody.

Základní organizací SSPS je tzv. Mush club. Členy tohoto klubu mohou být nejen závodníci s pomocníky, ale např. i fandové tohoto sportu, kteří nemají své vlastní spřežení. Členové těchto klubů, pokud chtějí aktivně závodit a být evidováni v SSPS, musí se přihlásit do aktivních klubů, kde mají nárok na platnou licenci a DID. V dnešní době je tento sport v naší republice na velmi vysoké úrovni a čeští musherři jsou velmi těžkými soupeři ostatním závodníkům z celého světa (Anonymus, 2009b).

V České republice existují dvě střešní sdružení. Jedním je Český svaz tělesné výchovy ČSTV, pod který spadá svaz SSPS. Druhým je SOKOL, pod který spadá pouze jediný klub Maxičky, který se zabývá sportem psích spřežení. Klub Maxičky je evidován u SSPS jako přidružený klub. Aktuální počet klubů v organizaci SSPS je 43, počet registrovaných členů všech klubů je 1243, z toho má licenci 633 členů.

2.8 Možnosti financování mushingu

V mushingu výdaje pořízením psů nekončí, nýbrž začínají. Každý musher musí počítat s vysokými výdaji za kvalitní krmení, na veterinární péči, pořízení a údržbu vybavení a na další provoz psího areálu. Ceny tažných zvířat dosahují až několika desítek tisíc korun, pokud se nejedná o vlastní odchov. Vysoké finanční prostředky jsou potřebné i na přípravu a účastnění se závodů, zvláště pak těch zahraničních. Organizace a získání finančních zdrojů nelehká záležitost. Zdroje financí je možné rozdělit na zdroje vlastní a vnější.

Za vlastní zdroj lze považovat, příjmy ze zaměstnání či z prodeje štěňat. Pro kvalitní psi, jejichž rodiče za sebou mají solidní sportovní výkony, jezdí zájemci i ze zahraničí. Solidní zvíře přijde na deset až dvacet tisíc korun. Tento způsob financování na pokrytí všech výdajů často nestačí, a proto je nutná kombinace s dalšími možnostmi. Někteří musherři vedle závodní činnosti často organizují a nabízejí komerční jízdy pro širokou veřejnost. Platby od klientů považujeme také za příjmy vlastní.

Jednou z možností financování činnosti je vnější zdroj od jiných právnických osob ve formě sponzoringu. Jak uvádí Čáslavová (2009, 190), „sponzorování představuje významný

specifický prostředek k zabezpečení dostatečných finančních zdroj, sloužících k realizaci zejména kulturních, vědeckých, charitativních a dalších aktivit v různých sférách života společnosti.“ Jak definuje Čáslavová (2000, 122), sponzoring je „komunikační a marketingový nástroj, který spočívá v jasném vymezení a kompenzaci výkonů sponzora a protivýkonů sponzorovaného.“ Z této definice vyplývá, že sponzor poskytuje finanční prostředky, služby či materiál s určitým záměrem a cílem. Jedná se o záměr propagační či ekonomický. Pro styk s potencionálními sponzory je dobré mít připravený dokument obsahující návrh protivýkonů „Nabídku výkonů sponzorovaného pro sponzora“. Dále by měl obsahovat charakteristiku organizace, na co a jak budou poskytnuté sponzorské dary použity. V případě, že má sponzor o naši nabídku zájem, měla by být sepsána sponzorská smlouva.

Dalším vnějším zdrojem mohou být finanční prostředky z dotací kraje či okresního města. Na krajské a okresní úrovni je vždy nutné zjišťovat aktuální informace na příslušných úřadech, jejich internetových stránkách apod. Letošní rok například některé kraje poskytují finanční prostředky pro rozvoj dlouhodobých volnočasových aktivit v regionu. Někteří musheři využili těchto vypsanych fondů a zažádali o grant na rozvoj materiálně technické základny.

V předešlých letech Český svaz tělesné výchovy (ČSTV) byl jako největší akcionář Sazky prostředníkem pro získání dotace mimo jiné i pro Sportovní svaz se psím spřežením. Ten pak finance procentuelně rozdělil mezi jednotlivé kluby. V letošním roce vzhledem k politické situaci a krizi společnosti Sazka jsou finanční dotace pozastaveny.

2.9 Bezpečnostní standardy a potencionální rizika mushingu

Jako při každé jiné aktivitě, i při mushingu hraje důležitou složku bezpečnost. Bezpečností rozumíme souhrn předpisů a doporučení, které je třeba si pamatovat a zároveň reflektovat při práci s lidmi v oblasti komerčního využívání outdoorových aktivit. Během nich nám hrozí mnohá rizika.

Priest & Baillie (in Kobza 2010) uvádí, že riziko je možná ztráta nějaké hodnoty, která může být fyzická, duševní, sociální nebo finanční.

Existují faktory ovlivňující u člověka vnímání rizika a jeho úrovně. Patří mezi ně úroveň zkušeností, seznámení s materiálem, znalost situace, vlastních limitů, emoční rozpoložení, únava a další. „Bezpečnostní standard je souhrn doporučených postupů či vlastností pro určitou oblast. Standardy bývají vydávány profesními sdruženími a udávají tzv. ‚best practise‘

neboli nejlepší známé postupy. Jejich dodržování je povinné, pokud jste členy členské organizace“ (Kobza & Šafařík, 2010).

Jak již bylo uvedeno v kapitole Mushing jako sportovní odvětví, existují řády a směrnice, podle kterých se musherů řídí jak během závodů, tak při jízdě v komerčním využití, při kterém navíc klienti podepisují smlouvu s obchodními podmínkami, která upřesňuje práva a podmínky mezi poskytovatelem služby a objednatelem.

Kobza a Šafařík (2010, 15) uvádějí, že standard a best practise by se mělo rozlišovat.

Vydá-li nějaká organizace, sdružení standardy pro danou aktivitu (lyžování, zimní expedice/survival, lanové aktivity, rafting atd.) je to pro nás jeden ze základních studijních materiálů. Nicméně obecně pojaté standardy nezohledňují podmínky a rizika ve vybraném místě při dané aktivitě. Proto při plánování např. zimního expedičního kurzu je kromě znalosti metodiky a standardů (např. NOLS, OutwardBound) nutno zjistit best practise pro zvolenou oblast expedice.

Jelikož mushing probíhá v interakci se psy, je důležité dbát bezpečnosti jak člověka, tak zvířete. Na oba působí při jízdě rizikové faktory, které mohou zapříčinit vznik potencionálních nebezpečných situací. Riziko pádu či jiného úrazu při této aktivitě nelze úplně vyloučit. Jak uvádí Štos (2006, 35), „riziko je nebezpečí nezdaru, neúspěchu nebo ztráty, ale také výzva, motivace k překonání sebe sama. Jedním z druhů rizik je riziko, které posouvá hranici lidského poznání.“

Objektivním nebezpečím při mushingu mohou být vnější vlivy, které na psa působí. V mnohých psech jsou z části ukryty přirozené lovecké pudy, a proto při jízdě se spřežením mohou nastat nevyzpytatelné a nečekané situace. Akutní riziko může nastat ve chvíli, kdy pes nečekaně vyrazí do míst mimo určenou trasu. Člověk se v tu chvíli musí vypořádat s řízenými prostředky. V cestě v tu chvíli mohou ohrožovat bezpečnost různé nebezpečné překážky. Pro eliminaci možných rizik, je dobré se naučit svému psu rozumět, naučit se pozorovat a předvídat.

2.9.1 Bezpečnostní hlediska pro člověka

Je vhodné pro jezdce ve spřežení využívat ochranné pomůcky, jako jsou ochranná přilba, brýle, chrániče či bederní pás. Před jízdou je důležité se vhodně obléci. Jedná se především o pohodlné, nepromokavé, v zimě teplé oblečení a vyšší nepromokavé boty. Jelikož se člověk

pohybuje v přírodě, je dobré předem počítat s umazáním či poškozením oděvu. Dále je důležitá příprava vybavení v případě bivakování v přírodě.

2.9.2 Bezpečnostní hlediska pro psa

Česká asociace sportu psích spřežení v souladu s ustanoveními zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, vydala po projednání a schválení Ústřední komisí pro ochranu zvířat „Řád ochrany zvířat při závodech psích spřežení“, který platí pro závody. Jednotlivci jsou při soukromém sportu povinni dodržovat pohodu psů v souladu se zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Pro pořádání komerčních hromadných akcí – tzv. Veřejné vystoupení si svod, musí mít pořadatel též vypracován řád ochrany zvířat pro danou akci (dle zákona č. 246/1992 Sb.).

Musher musí o své psy každodenně pečovat. Dobré ustájení, krmení, péče o srst, tlapy a neustálá kontrola zdravotního stavu je samozřejmostí. Člověk musí brát na vědomí, že pes má jinou fyziologii než člověk. Při běhu je důležité, aby se psi vlastní snahou neunavili, a proto musher musí psy neustále vnímat a jízdu korigovat. Jelikož mají psi potní žlázy v oblasti mléčných struků a v poduškách tlap, ochlazuje se pes především vyplazeným jazykem. Je důležité dbát pravidlo, že se psy se běhá pouze při teplotách do 15°C. Plnohodnotné kvalitní krmivo a pitný režim psa je pro aktivní psy nejdůležitější. Pravidelné dodávání tekutin urychluje regeneraci organismu, zlepšuje činnost ledvin a optimalizuje krevní oběh. Welch (in Kavsnica, 2002, 21) uvádí, že je možné udělat zkoušku na dehydrataci tak, že se nazvedne kůže psa na hřbetě a sleduje se její pružnost, s jakou se vrací zpět.

Musher musí zkontrolovat fyzický stav jedince. Jakékoliv poranění i malé oděrky se okamžitě musí ošetřit. Zvláště pokud pes při běhu ulevuje některé noze, může se jednat o odření polštářku či natažení či namožení šlachy. K ošetření existují speciální masti. Kontrola materiálu před každou jízdou je nezbytná. Mohou nastat případy, kdy se přetrhne tažná šňůra. V ten moment nastává akutní riziko pro psy. Je pro ně přirozeností běžet kupředu. Poslední psi v zápřahu (wheel dogs) mohou být uvláčeni, v horším případě může dojít ke střetu s vozidlem.

3 VYUŽITÍ MUSHINGU V POHYBOVÉ REKREACI

3.1 Volný čas

Mushing a jeho různé podoby jsou provozované převážně ve volném čase. Člověk si psa postupně ochočil a začal v životě člověka zastávat důležitou roli. Jak už bylo v historii mushingu zmíněno, zprvu člověk psa využíval pro lov a práci i jako dopravní prostředek, až později se stal partnerem, ale také společníkem při aktivním trávení volného času. Pes v dnešní přetechnizované době pomáhá naplňovat dnes velmi aktuální potřebu bližšího vztahu s přírodou a stává se motivací pro aktivní využívání volného času.

„Průměrný člověk se dnes téměř odtrhl od přírody, cítí stále větší potřebu mít psa. Proti tomu je marné bojovat, ta touha vychází z podvědomí“ (Kholová, 1987).

Lidé touží objevovat zajímavé atraktivní činnosti, které mohou provozovat v přirozeném prostředí, během nichž mohou poznat nová místa, zajímavé osobnosti a nové zážitky. Tyto aktivity jsou spojené s dobrodružstvím a s určitým stupněm rizik.

Jak uvádí Dohnal a Hodaň (2008, 58) dle Dumazediera, lze volný čas definovat jako „komplex aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky, jimiž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil, nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.“

Dumazedier rozlišil tři vzájemně související funkce volného času, které existují různé míře ve všech situacích u všech lidí:

- odpočinek, zotavení a reprodukce pracovní síly;
- rozptýlení, zábava, kompenzace, únik z monotónnosti práce;
- rozvoj osobnosti umožňuje širší účast na společenském dění a bezstarostnější kulturu těla i ducha.

Autoři dále uvádějí, že volný čas je determinován odlišnými faktory a charakteristiky sociálního statusu jednotlivce jako je pohlaví, věk, zdravotní stav, rodinný stav, vzdělání, profese, kvalifikace, ekonomicko-materiální zajištění, místo bydliště, vliv rodinného prostředí, psychika a temperament jednotlivce, geografické prostředí či stupeň rozvoje dané společnosti. Tyto faktory ovlivňují svobodnou volbu, jakým způsobem jedinec využije volný čas. Zda bude tento čas tráven aktivně či pasivně.

3.2 Mushing v pohybové rekreaci

Za aktivní formu trávení volného času, kdy dochází k regeneraci fyzických i duševních sil, považujeme rekreaci. Hodaň a Dohnal (2008, 23) uvádí:

Rekreace je pojem, označujícím činnosti, které jsou zaměřeny na obnovování vyčerpávaných sil a kompenzaci deformativních vlivů, vyplývajících z běžných socioprofesionálních rolí člověka, z jednostrannosti práce, nesprávných životních návyků apod., na tvorbu zdraví, rozvoj a zdokonalování ve smyslu fyzickém, psychickém i sociálním a s tím spojenou kultivaci.

Podle Hodaně (2008) lze říci, že v okamžiku, kdy se oblast fyzická a pohybová stává dominantní, hovoříme o rekreaci pohybové. Jako důsledek této rekreace jsou prožitky a pozitivní změny po stránce fyzické, psychické i sociální.

Hroza (in Hodaň a Dohnal, 2008, 29) definuje, že „Pohybová rekreace je zájmová tělocvičná, příp. jiná pohybová aktivita, zaměřená na obnovu a rozvoj sil po vykonané práci, na udržení tělesné a duševní kondice a na příjemné prožití volného času.“

V životním způsobu člověka v naší společnosti převládají sedavé aktivity v uzavřeném prostoru ve městech. Následkem hypokineze je nejen vznik civilizačních chorob a obezity, ale také duševní vyčerpanost. To si dnes mnozí lidé uvědomují. V souvislosti se změnou moderní společnosti v postmoderní, dochází k proměně člověka. Stává se konzumentem prožitků a rozkoši, člověk má holistický vztah k přírodě, má k ní celiství přístup a chce se opět stát její součástí. Snad proto má dnešní člověk nutnou potřebu vyhledávat nové alternativy pro aktivní trávení volného času v přírodním prostředí, v kterém se odpoutá od civilizačního shonu.

Mushing, má vedle výkonnostní činnosti potenciál pro využití v rekreaci jedince. Jízda se psím spřežením se odehrává v sounáležitosti s přírodním prostředím a v interakci se psy. Člověku nabízí dobrodružství, napětí, zábavu, otevření se novým pocitům, zkušenostem a zážitkům. Tuto aktivitu lze také chápat jako prostředek pro osobnostní rozvoj.

3.3 Mushing jako aktivita v přírodě

Mushing lze považovat za aktivitu provozovanou v přírodě, kterou v širším slova smyslu Sýkora chápe jako Zemi, která je tvořena složkou přírody neživé (horniny, nerosty, voda, ovzduší) a složkou přírody živé (rostliny a živočichové). Všechny složky jsou navzájem závislé a tvoří tak jednotu. Přírodou je vše, co není vytvořeno člověkem. „Přírodní prostředí

tvoří základ životního prostředí člověka. V jeho rámci se realizuje a probíhá život člověka a lidské společnosti. V přírodním prostředí koná člověk většinu svých činností, pro které toto prostředí poskytuje základní prostor a podmínky“ (Sýkora, 1986, 13).

Neuman (2000, 25) uvádí, že aktivity v přírodě „jsou využívány jako prostředek a výzva pro jednotlivce a malé skupiny. Při aplikaci jednotlivých metod a přístupu skrývají výchovný potenciál k rozvoji osobnosti.“

Mushing je provozován v prostředí, kde hraje důležitou roli působivý dojem a zážitky z téměř nedotčené přírody, která je podle Hanuše a Jiráska (1996, 37), přirozené prostředí obklopující a zároveň zahrnující člověka a celou lidskou komunitu. Hájek et al. (2008, 19) uvádí, že příroda je „nejen prostorem zábavy a předmětem poznání, nýbrž také podnětem pro činnosti, které člověka vedou k aktivnímu a šetrnému vztahu k ní.“

Každý musher, který využívá přírodního prostředí pro své aktivity, by měl vnímat krásu a přirozenost tohoto prostředí ale zároveň by měl respektovat omezení, pravidla a vyhlášky týkající se ochrany a pohybu ve volné přírodě a v chráněných oblastech. Pro pohyb spřežení platí omezení spojená se statusem národních parků a jiných chráněných území v souladu se zákonem č. 114/1992 Sb. Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny.

Musheři by měli trasu, kde se pohybují se svými psi, udržovat v čistotě. Bohužel se v minulosti staly případy, kdy byly v některých oblastech kvůli nerespektujícím musherům vyhlášeny zákazy pro pohyb se spřežením. Příkladem je zákaz pohybu v Jizerských horách, kdy v letech 1996 – 1998 se konal na povolených tratích v okolí Jizerky závod Gold nugget. Z důvodu negativního vlivu na rekreační prostředí osady Jizerka však vydala obec Kořenov v r. 2000 vyhlášku o zákazu provozu psích spřežení. Problém vychází především z toho, že zvíře v průběhu jízdy vykonává své potřeby na tratě a pro mushera není reálné během jízdy za spřežením uklízet. Od okolí je proto nutná dávka tolerance. Například v Krkonoších, je pohyb se spřežením povolen pouze pro mushery, kteří zde žijí. S menšími problémy se potýkají musheři, kteří se pohybují v mimo významné turistické oblasti.

3.4 Mushing jako komerční aktivita

Jak již bylo zmíněno, mushing je pro někoho výkonostním sportem, pro někoho koníčkem a v dnešní době díky rychlému vývoji tohoto sportovního odvětví i podnikatelským záměrem. Díky rychlému vývoji tohoto odvětví, získává velkou oblibu a stává se atraktivní pro širší veřejnost. V České republice se nabídky komerčního využití začaly objevovat jen před pár

lety. Jak říká musher Ctirad Tyroler „u nás jsou saně záležitostí hlavně závodníků a lidí, kteří mají psi jako koníček. Čistý byznys je to možná pro desítky musherů.“

Jízdy se spřežením jsou nabízeny jak v létě, tak v zimě. Jedná se ve většině případů o širokou nabídku aktivit od teambuildingových programů, společenské aktivity s rodinami, krátké vyjížděky či několika denní pobyt v přírodě. V nabídkách služeb se objevují dokonce i výjezdy do zahraničí. Začínaje do okolních států až po výjezdy do severských zemí. Způsob jakým musherů nabízejí své programy je různý. Někteří nabízejí své služby v rekreačních ubytovacích zařízeních či přes řadu agentur nabízející zážitkové rekreačně sportovní aktivity a přes společnosti zabývající se servisem pro firmy. Jsou musherů, kteří nepreferují žádného dalšího zprostředkovatele a nabídky jsou propagovány přes vlastní internetové stránky, kde se mohou klienti dopodrobna informovat o nabízených programech, včetně o ceníku jednotlivých služeb.

Například musher Jiří Vondrák (emailová odpověď na dotaz, 13. 6. 2011) píše, že „největší procento prodaných služeb mi zajišťují firmy zabývající se outdoorem a team buildingem. Pak následují moje stránky, dále lidé, kteří u mě již byli nebo přijeli na doporučení někoho, kdo u mě již jezdil a nejslabší je to s ubytovacími zařízeními a infocentry.“

Samotný program je v mnoha ohledech podobný, ale existují zde určité rozdíly. Tato rozdílnost je ovlivněna jednak lokalitou, ve které jsou služby poskytovány, odlišností jednotlivých center co se týče materiálního a ubytovacího zajištění, ale také rozdílností v přístupu musherů, kteří služby poskytují. Klienti jsou před samotným programem seznámeni s bezpečností a provozním řádem psího spřežení, jsou poučeni o obecném chování ke psům. Někteří musherů do programu zahrnují stručnou přednášku o historii mushingu, charakterizují severská plemena, někteří ochotně nabídnou reportáže, a záznamy z cest a závodů. Dále je součástí prohlídka vybavení, postrojů a poučení o povelch pro saňové psy. Následuje příprava psů pro jízdu. To znamená příprava a poučení o jízdě na saních či jiné techniky (koloběžka, tříkolka).

Je důležité umožnit klientům kontakt se psy, během něhož dojde k získání oboustranné důvěry. K tomu je dobré oblékání psů do postrojů. Projížďka probíhá s jedním klientem, při větším počtu lidí dojde k vystřídání. Vždy závisí na sněhových podmínkách, způsob provedení se odvíjí od aktuálního počasí.

3.4.1 Předpoklady pro komerční využití mushingu

Aby byla jízda se psím spřežením úspěšná a splnila cíle a očekávání klientů, je nutné splňovat určité předpoklady.

- Předpoklady pro mushera

Pro mushery je podkladem pro podnikání živnostenské oprávnění, činnost povoznictví. Musher, který chce nabízet jízdy se spřežením pro širší veřejnost, by měl být především zkušený, musí znát prostředí, ve kterém se s klienty pohybuje a znát případná rizika, která mohou při jízdě nastat. Důležité je materiální zabezpečení a vybavení, zvláště ochranné pomůcky, které jsou umožněny k zapůjčení. Klienty seznamuje s možnými riziky, náročností jednotlivých programů. Před programem musí klientům podat přesné informace, jak se na jízdu ve spřežení připravit. Neměl by přecenit jejich schopnosti a zbytečně je dostávat do potencionálních krizových situací. Pokud by taková situace nastala, měl by být schopen zachovat klid, umět problém vyřešit a o klienty se náležitě postarat.

- Osobnostní předpoklady

Jízda se psím spřežením je určena pro všechny bez rozdílu věku a fyzické zdatnosti. Program pro veřejnost bývá upraven podle cílové skupiny lidí. Tedy jak pro rodiny s dětmi, zdatné sportovce, seniory, tak i osoby s tělesným hendikepem. Každý si může vybrat aktivitu, podle uvážení své fyzické zdatnosti, schopností a na základě zdravotního stavu. Klienti by měli před programem podepsat prohlášení či obchodní smlouvu, že byli seznámeni se všemi náležitostmi, týkající se průběhu celého programu.

4 CÍLE A ÚKOLY PRÁCE

4.1 Hlavní cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza aktuálního stavu mushingu v České republice a stanovení vývojových trendů.

Hlavní cíl práce jsme řešili pomocí následujících dílčích cílů a úkolů.

4.2 Dílčí cíle

- Na základě odborné literatury zpracovat odborný přehled poznatků o sportu se psím spřežením;
- analýza aktuálního stavu mushingu v ČR;
- vyhodnocení přístupnosti tohoto rekreačně sportovního odvětví pro veřejnost;
- srovnání mushingu ve světě a u nás.

5 METODIKA

Ke zpracování této práce byly použity následující metody a techniky sloužící ke splnění a dosažení stanovených cílů. Podle Čihovského (2006), metodou vědecké práce rozumíme určitý pracovní postup směřující k dosažení stanoveného cíle. V úvodní části práce bude k získání informací použita zejména metoda práce s odbornou literaturou. Informace o využití mushingu v komerční sféře budou kromě již zmíněné metody zjištěny pomocí neformálního rozhovoru, pozorováním a pomocí terénního šetření, tedy osobní návštěvou několika musherů.

5.1 Použité metody

- Metoda práce s odbornou literaturou
- Metoda introspektivní

dochází při ní k uplatnění osobních dojmů, znalostí, zkušeností a prožitků výzkumníka, který se v šetřené oblasti pohybuje.

- Metoda monografická

spočívá ve všeobecném podrobném zkoumání jednoho či málo jevů (případů) nevýhodou je, že závěry jsou platné jen pro zkoumaný jev.

- Metoda terénního šetření

spočívá v získávání informací v přirozených podmínkách, hlavním cílem je získání dat přímo v terénu, tyto data nejsou zkreslena umělým prostředím.

5.2 Techniky

V této práci jsem využila následující techniky:

- Pozorování

Je považováno za nejzákladnější metodu zjišťování kvalitativních informací. Dle Geista (1992, 294) je pozorování „jedna z nejstarších metod psychologie a sociologie“, dále také tento autor odkazuje na R. Königa, který uvádí, že pozorování je „metodický, záměrný, cílevědomý a plánovitý, se soustředěnou pozorností probíhající specifický proces (typ) poznávání předmětu pozorování smyslovým vnímáním.“

- Nestandardizovaný rozhovor

Dle Čihovského (2006) „je rozhovor chápán jako ucelená soustava ústního jednání mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat pomocí otázek informace o zkoumané sociální realitě a jejích souvislostech“.

Tato metoda se používá pro případ rozhovoru s odborníky na danou problematiku, kdy je od nich očekáváno, že o věci řeknou více, než co by bylo možné předem vtěsnat do otázek a alternativ odpovědí. Výsledky nestandardizovaného rozhovoru však není možné považovat za hromadné jevy, a tudíž je ani nelze zpracovávat statistickými postupy.

Obě zvolené techniky byly použity při osobní návštěvě musherů a jejich psích stanic.

6 VÝSLEDKY

6.1 Výsledky vyplývající ze studia literatury, internetových zdrojů a rozhovorů s mushery

Mushing měl v minulosti v severských zemích čistě praktický účel. Psí spřežení využívaly jak domorodé kmeny, tak i známí objevitelé zemí věčného ledu. Postupem času, během dob zlaté horečky začali musheři na Aljašce srovnávat své síly a z praktické jízdy se psím spřežením vzniká sportovní kynologická disciplína, která se rychle rozšiřuje do celého světa. Mushing má dnes mnoho odvětví a každé z nich má svá soutěžní pravidla. Zájemci o toto sportovní odvětví se sdružovali do několika organizací. Ty začali pořádat mnoho nových závodů. První kapitoly práce nám objasňují veškeré informace týkající se pojmů mushingu. Je možné se dočíst jaké organizace a svazy dnes u nás i ve světě existují, jaký je jejich účel a jakým způsobem se dělí. Popisují historický vývoj, typy tažných psů. Komplexně je charakterizována závodní oblast mushingu, jaké existují řády a směrnice, nutné materiální i osobnostní předpoklady pro provoz tohoto odvětví. Z těchto kapitol vyplývá, že se jedná o velice pestrou, široce rozšířenou rekreační a sportovní oblast. Jedná se o aktivitu, která se odehrává v přírodním prostředí v interakci se zvířetem. Má mnoho podob. Ať už je provozovaný závodně či na rekreační úrovni, jízdy se psím spřežením nejsou pouze adrenalinovým zážitkem, jak je mnoho musherů předkládají svým klientům. Mushing nabízí člověku poznat sebe sama, přispívá k osobnostnímu rozvoji. Dává lidem příležitost uniknout od každodenní všednosti.

6.2 Názory musherů z hlediska rozvoje sportovního i komerčního směru

Mushing je poměrně novou a stále se rozvíjející sportovní disciplínou. Značný rozvoj lze pozorovat jak v oblasti výkonnostní, tak i komerční. Jak lze vyčíst v kapitole věnující se historickému vývoji, mushing se ze severských zemí rychle rozšiřoval do celého světa. Počátky mushingu u nás jsou od 70. respektive 80. let. V té době nadšenci a průkopníci tohoto odvětví neměli k dispozici profesionální prostředky pro tento sport, často si proto veškeré vybavení museli zhotovit vlastnoručně. Avšak díky rychlému vývoji se situace změnila a dnes je v České republice velký počet pořádaných závodů a velká účast závodníků na nich. Mushing je dnes velice finančně nákladným sportem. Náklady pro provoz a účast na závodech sebou nesou velké výdaje. Musheři si finanční zdroje z největší části musí

obstarávat sami. Jelikož v posledních letech stoupl zájem širší veřejnosti o jízdy se spřežením, musheři začali jízdy nabízet komerční formou. Příjmy od klientů pak z části hradí zmíněné náklady pro provoz. Širší veřejnost dostává povědomí o musherství převážně díky odborným článkům v časopisech a na internetu, také díky mediální známosti některých musherů a díky proslulým závodům v severských zemích, které naši musheři také navštěvují. Co se týče komerčních nabídek mushingu, v České republice jde o fenomén posledních let. Musheři se ve většině případů věnují závodní činnosti a jízdy pro veřejnost považují za placený trénink. Jen málo musherů se věnuje komerčnímu ježdění na plný úvazek. To je také dáno mimo jiné klimatickými podmínkami a krajinným reliéfem.

Musherů jsem se dotazovala, jaký mají názor na vývoj jak sportovního, tak i komerčního směru. Dále byly pokládány otázky týkající této aktivity.

Jana Henychová (emailová odpověď na dotaz, 23. 6. 2011) odpověděla:

- Jak se vyvíjela sportovní oblast mushingu u nás?
„...pokud se podíváte do historie mushingu, na jeho začátky. Vidíte v 80. letech především zálesáky oblečené do maskáčů. Dnes jsou musheři většinou sportovci, se špičkovým vybavením. Původní kulisa byla i přemíra alkoholu a bujarých zábav. To vše je dnes už také minulostí. Sportovci dodržují životosprávu a dostatek spánku.“
- Má vývoj mushingu v poslední době nějaké negativní trendy?
„...mushingu se věnuji přes 15 let. Věc, která se nepříznivě vyvíjí je prostor. Neustále se totiž zmenšuje. Louka, která byla před pár lety volně průjezdná, je dnes obehnaná ohradou s nápisem soukromý majetek. Lesní cesty jsou zataraseny závorami, proti vjezdu. Tím pádem touto cestou neprojedete ani se spřežením. Sále přibývá více a více domů, omezení, vyhlášek, závor. Za chvíli už asi nebude kde se psy jezdit.“
- Co si myslíte o budoucnosti mushingu v Čechách?
„...budoucnost mushingu velice záleží na ekonomické zdatnosti společnosti. Jedná se totiž o velice finančně náročnou záležitost. Je to velmi často problém uživit početnou smečku a k tomu popřípadě i plnit ostatní nároky rodiny. Pokud ve společnosti nebudou lidé, kteří mají ještě stále dost peněz zaplatit si za zážitky a možnost odreagovat se, potom většinou ani musheři nebudou mít dostatek peněz na provoz. Takže pokud se

bude ekonomicky dařit společnosti, bude se i dařit lidem, kteří dělají něco tak iracionálního, jako že vlastní 30psů i více.“

Věra Jankovská (emailová odpověď na dotaz, 22. 5. 2011) na dotazy odpověděla:

- Proč lidé mají zájem o mushing a o které disciplíny nejvíce?

„Poslední dobou roste zájem především o individuálové sporty psích spřežení – je to dáno novým stylem života – většinou lidé po práci především v kancelářích hledají uvolnění ve fyzicky náročnějších sportech a mushing je navíc spojen s pobytem v přírodě. Dost mladých lidí je vlastníkem psů větších plemen a toto je možnost využití jejich potenciálu ke společné zábavě místo nudného obyčejného venčení.“

- Jaký máte názor na komerční oblast mushingu?

„Komerční využití se začalo rychle rozmáhat, ale mám pocit, že s tzv. krizí nadšení poněkud stagnuje. Ceny za jízdy nejsou z pohledu klientů zrovna nízké (i když je to pohled zkreslený, co se týče již zmíněných nákladů a časové náročnosti) a navíc se jedná o sport, který je provozován v jakýchkoliv klimatických podmínkách a nese to s sebou i nároky na oblečení klienta. Ale své příznivce má a nestalo se nám, že by byl někdo nespokojený. Spojení psů, přírody a sportu je pro většinu lidí velice příjemné a zapomenou i na to, že při jízdě pršelo nebo mrzlo. Navíc se je snažíme vždy dovybavit oblečením podle aktuálního počasí tak, aby pro ně byla jízda příjemná a měli z ní opravdový zážitek. Je to spojeno i s adrenalinem a především tehdy, pokud si může fyzicky schopný klient jízdu pod dohledem sám vyzkoušet. Vzhledem k tomu, že komerční využití provozujeme prakticky třetí sezonu, myslím si, že zájem klientů u nás nijak výrazně neklesá.“

- Jakým způsobem nabízíte své služby?

„Spojili jsme se též s firmou nabízející různé sportovní zážitky po internetu a ta nám přinesla též nové klienty krom našich vlastních a klientů s námi spolupracujících místních lázní. Někteří klienti se nám vrací v jiném ročním období a nebo k nám přijdou na doporučení známých či příbuzných. Jízdy se psím spřežením jsou využívány často jako příležitostné dárky. Na růst klientely má jistě také vliv možnost prezentovat svoji činnost na internetu a na internetových stránkách.“

- Kdo má nejčastěji zájem o Vaše služby?

„Zájem mají často rodiče menších dětí, protože pobyt u nás s našimi psy je pro ně neobvyklým zážitkem, jelikož spousta dětí by ráda měla doma psa, ale není to z různých důvodů možné. Našimi klienty jsou lidé různých věkových kategorií. Od milovníků adrenalinu, psích příznivců nebo jen příležitostně obdarovaných. Podařilo se nám navázat kontakt i s ústavem sociální péče a děti, které nás navštívily, ať už mezi nimi byli autisté, děti ze sociálně slabších skupin a děti romského původu, byly nadšené stejně jako vedoucí. Vzhledem k tomu, že je to u nás teprve se rozvíjející odvětví sportu ke komerčnímu využití, které je kombinováno i s pobytem v přírodě a s kontaktem se živým zvířetem, i v podmínkách naší republiky se rozvíjí. Je to i oblíbená součást teambuildingových akcí, protože je opět pro tyto nová. Jenom je trochu problém s prostorem.“

- Jaký máte nárož na vývoj sportovní oblasti mushingu?

„Závody u nás nejsou ziskové, tak jako u jiných sportů, protože s sebou nenesou přízeň sponzorů. V našich podmínkách se závod koná většinou v prostředí hor, kde je možnost obecenstva prakticky na startu a někdy v cíli. Příležitostní diváci bývají na trati nebo u horských bud. Takže tím pádem tento sport není pro sponzory kromě producentů krmiv, výrobců saní a pomůcek pro psy lukrativní tak, jako je tomu např. u hokeje., který vidí spousty diváků jednak přímo na stadionu a dále prostřednictvím médií. Jinak je tomu např. ve Španělsku, Francii,...kde závody probíhají tak, že jsou na nich zainteresována velká sportovní a rekreační centra a závody jsou situovány tak, aby těmto rekreačním střediskům přilákala co nejvíce rekreatantů. Sponzory jsou zde i horská městečka, na jejichž území závod probíhá a vzhledem k terénu vysokohorských center závody shlédne velké množství návštěvníků. Velké závody (např. La Grande Odyssee, Pirena,...) jsou připravovány prakticky celý rok a mají stálý tým organizátorů, z nichž někteří jsou placenými. V Kanadě a severských státech je situace také díky tradici saňových sportů jiná než u nás.

Pokud dojde k nepříznivým klimatickým podmínkám, není např. problém v Pyrenejích změnit trať závodu a může probíhat např. i v chráněné oblasti. To u nás díky zákonům není dost dobře možné. Pokud nejsou podmínky, závod prostě není. A veškerá práce dobrovolných organizátorů přijde vniveč. Takže zůstávají tradiční závody a nevznikají nové nebo pouze zřídka. Je to ale též vlivem velikosti republiky a díky terénním podmínkám. Není u nás lehké vybrat dlouhou trať. Takže většina závodů

probíhá buď na tratích kratších, nebo se jedou tzv. kolečka. To ale povětšinou psy moc nebaví a odráží se to na výsledcích.“

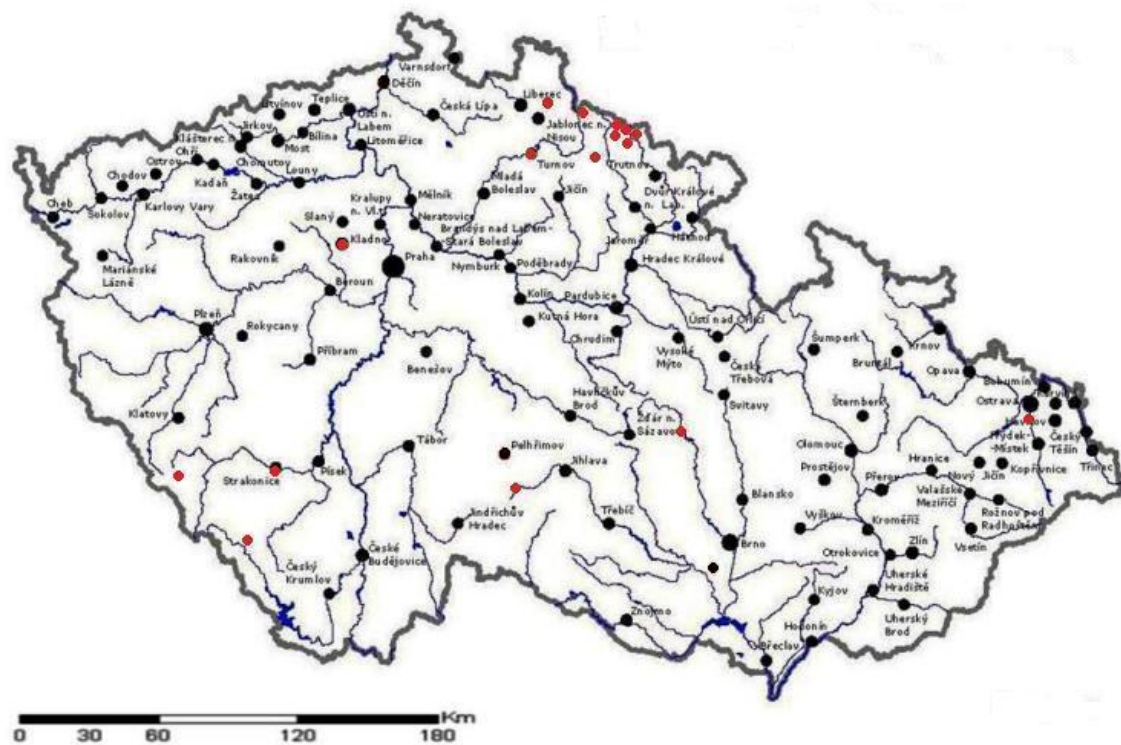
6.3 Lokality a musherů nabízející služby

V České republice nabízejí jízdu se psím spřežením desítky zážitkových agentur např. Aventura, Allegria, Patro, Kasa, Adrop, Eldorado, Impresio a mnoho dalších. Mezi ubytovací zařízení nabízející tuto službu jsou například Sporthotel Prášily, Bouda Grizzly, Resort Svata Kateřina Počátky, Hotel Horník a další.

KRAJ	MUSHER	ADRESA	ZPŮSOB PROPAGACE SLUŽEB		
			Internetové stránky	Přes sportovní či zážitkovou agenturu	Pro ubytovací zařízení
Královéhradecký	Martin Kobr Radek Havrda Davidem Jerie	Chata Racek 235 Pec pod Sněžkou, 542 21 www.agentura-nazazitky.cz www.alaskandogs.cz	Ano	ano	-
	Jiří Vondrák	www.psisprezeni.cz	Ano	-	-
	Pavel Pfeifer	Čistá u Horek 235, 51235 www.eurohusky.cz	Ano	-	-
	Barbora Boudová	Bouda Grizzly Niklův Vrch 92 54227, Horní Malá Úpa	Ano	-	Ano

Liberecký	Jana Lovette Henychová	Horní Maxov 105E 468 44, Lučany nad Nisou www.huskies.cz	Ano	-	Ano
Plzeňský	Václav Krásný	Sporthotel Prášily 111, 342 01, Sušice	-	-	Ano
Jihočeský	Martin Bílý Radek Tyroler	Na Ostrově 131, 38601 Strakonice www.sleddogs.cz	ano	ano	-
Vysočina	Miloslav Mikolášek	Vodičkova 670 394 64, Počátky www.mikokennel.cz	ano	ano	Ano
	Jiří Trnka	Askino Tři Studně 592 04, Fryšava pod Žákovou horou www.askino.cz	-	-	Ano

Tento seznam neobsahuje všechny mushery, kteří poskytují služby veřejnosti v České republice, nicméně jsou zde zmíněni ti nejznámější a ti, se kterými se mi podařilo navázat komunikaci.

Obrázek 12 Mapování lokalit komerčního mushingu (vlastní zpracování)

Z přiložené mapy vyplývá, že nabídka služeb v komerčním využití se týká převážně lokalit v horském prostředí. Tento jev je daný potenciálem dané krajiny, navíc se jedná o turisticky atraktivní oblasti. Lze pozorovat, že nejkoncentrovanější oblast nabízených služeb se nachází v chráněné krajinné oblasti Krkonoš. Reliéf této oblasti a vhodné podmínky pro zimní aktivity jsou důvodem vysokého počtu nabídek.

6.4 Modelové středisko služeb mushingu

Pro popis modelového střediska služeb byla zvolena Huskies škola Jany Lovette Henychové. Důvodem volby právě této školy je široká nabídka programů a aktivit probíhající celoročně v Jizerských horách. Služby jsou určeny jak pro širokou veřejnost, školy, tak i firmy nabízející osobnostně vzdělávací programy. Jana Lovette Henychová se mushingu věnuje již od roku 1997, kdy si pořídila prvního psa severského huskyho. Závodní činnosti se začala věnovat od roku 2000, zúčastnila se mnoha závodů, jak v České republice, tak i v

zahraničí. Dosavadním největším zážitkem byla účast nejseverněji položeného závodu na světě na 1000 km ve Finnmarkslopet v Altě. Vedle závodní činnosti Jana Henychová provozuje huskies školu, která se nachází v Jizerských horách ve Velkém Maxově. Programy této školy jsou rozděleny podle ročního období, pro rodiče s dětmi a pro firmy a velké skupiny.

Programy na léto

a) Přednášky

Přednáška o psím spřežení je založena na promítání filmů a počítačové prezentaci. Je určena pro všechny věkové kategorie, to znamená od dětí z mateřských škol po dorůstající mládež. Po přednášce následuje i exkurze u psů.

Pro náročnější diváky je možná profesionální presentace o severských psech, životě s nimi, přípravě na nejdelší závody na světě a životě v polární krajině. Presentace je doplněna filmy a představení fotografií.

- Délka přednášky: 1-2 hodiny
- Cena - pro školy v přírodě a děti 500,- Kč
 - pro ostatní 5000,- Kč

b) Letní exkurze

Během exkurze do života psí smečky je každému umožněno si prohlédnout a seznámit se psy a společně se s nimi i vyfotit. Musherka poté ukáže veškerou výzbroj a výstroj potřebný k jízdě a předvede způsob, jakým se psi zapřahají. Ochotně zodpoví na všechny otázky, v případě zájmu ukáže i fotky a filmy z předchozích závodních sezón.

- Délka exkurze: 1-2 hodiny
- Cena: za skupinu do 10 lidí 500,- Kč

c) Pobyt u psů

Jedná se o možnost ubytování, kdy je lze využít potenciálu horského prostředí pro mnoho aktivit, mimo jiné může každý podle svého uvážení maximálně využít možnost být co možná nejvíce v kontaktu s celou smečkou psů.

- Délka pobytu: dle dohody
- Stravování: vlastní nebo v blízkých restauracích
- Cena: 1000,- Kč za pokoj pro 4 osoby, na den a noc

d) Letní kurz pro děti s angličtinou

Jedná se o letní pobytový kurz pro děti s polárními psy, výtvarnými dílnami, letními sportovními aktivitami. Celou dobu kurzu je konverzace pouze v angličtině. Obsahem programu jsou výlety se psy, dále mnoho aktivit jako například výtvarné programy, mini-škola orientačního běhu, tábornické dovednosti, raftový výlet na řece Jizera, návštěva lanového centra na Malé Skále.

- Věková skupina: 8 – 15 let
- Cena: 6000,- Kč

Podzimní nabídka

a) Program na tři hodiny – káry

Program je určen pro dvě dospělé osoby, kdy se klienti nejprve seznámí se psy, obsahem je ukázka materiálu, povídání, představení psů, oblékání psů do postrojů, zapřahání čtyř psů do spřežení a vyjížďka se svým spřežením do okolí. Na závěr se psi odstrojí a nakrmí. Muherka ohotně ukáže a popovídá o psím spřežení s ukázkou knih a filmů.

- Cena: 2800,- Kč
- Termín: květen - září

b) Podzimní trénink

V podzimním období muherka začíná s tréninkem psů a přípravami na novou sezónu. Trénink probíhá jednak s kárami, v případě sněhové pokrývky jsou využívány saně. Celý program probíhá velice podobně jako předešlé. Klientům je zapůjčeno veškeré vybavení včetně zajištění jídla. Trénink probíhá na trase 30 km, kdy je možné zařadit bivakování ve volné přírodě.

- Délka pobytu: jeden či více dní dle dohody
- Cena: 1200,- Kč za osobu na den
- Termín: září – listopad, duben - květen

Zimní nabídka

a) Třídenní kurz

- 1.den

Ráno	nebo předcházející večer: příjezd, ubytování, snídaně- v případě včerejšího
------	---

	příjezdu
Dopoledne:	seznámení s bezpečností, ukázka materiálu, povídání o psech, představení psů, oblékání psů do postrojů. Ukázka zapřahání, vyjíždka v saních.
	<i>Oběd</i>
Odpoledne:	každý dostane své 4 psy a s nimi vyrazíme společně na vyjíždku cca na 30 min Podvečer: návrat z vyjíždky, odstrojení psů, krmení psů
	<i>Večeře</i>
Večer:	sezení u knížek a počítače- filmy, fotografie...

•2. den

Varianta s bivakem či nocí ve srubu

	<i>Snídaně</i>
Dopoledne:	denní běžná práce se psy, zimní radosti- zimní údržba, balení věcí na bivak
	<i>Oběd</i>
Odpoledne:	odjezd na bivak cca 30 km
	<i>Večeře</i>
Večer:	stavba stanů nebo zabydlení srubu, krmení psů, večeře, volná zábava

Varianta bez bivaku či srubu

	<i>Snídaně</i>
Dopoledne:	vyjíždka se psy cca 2 hodiny, sněžnice, vaření na sněhu
	<i>Oběd</i>
Odpoledne:	zimní radosti- zimní údržba, krmení psů
	<i>večeře</i>
Večer:	sauna, volná zábava

- 3. den

Varianta s bivakem či nocí ve srubu

	<i>Snídaně</i>
Ráno:	balení věcí, zpáteční přejezd práce se psy,
	<i>oběd</i> - rozbor, závěr, konec programu.

Varianta bez bivaku či srubu

	<i>Snídaně</i>
Ráno:	denní běžná práce se psy, vyjížďka cca 1 hodina
	<i>oběd</i> - rozbor, závěr, konec programu.

- Cena: 8.500,- Kč za třídní kurz pro jednu dospělou osobu.

Cena zahrnuje: instruktorské práce, poskytnutí saní, vybavení, psů, ubytování na chalupě, 2x snídaně, 3x oběd, 2x večeře, káva a čaj během dne. Cena pro děti, včetně hlídání a přípravy jídel: Děti do 6 let: 25% ceny, Děti nad 6 let: 50% ceny, Děti nad 12 let: 75% ceny, Od 18 let: 100% ceny

- Termín: listopad – prosinec

b) Zimní trénink

Tento program je na více dní než předchozí kurz. Obsah programu v prvních třech dnech mu odpovídá. Program je určen maximálně pro dvě osoby.

- Délka pobytu: tři dny, dále dle dohody
- Cena: 2000,- Kč za osobu na den
- Termín: listopad – březen

c) Program pro rodiče s dětmi

Jedná se o exkurzi s jízdou na saních. Po základní instruktáži je možné se svézt v saních tažených psy na bezpečném okruhu na louce. Skupinu rodičů s dětmi do 10 lidí.

- Cena: 1000,- Kč za 1 hodinu exkurze a ježdění
- Termín: listopad – březen

Program pro firmy a velké skupiny

Při větším počtu klientů moherka zajistí potřebný počet psů, pomocníků a vybavení. Každý si podle svého uvážení vybere, zda chce vyzkoušet saně řídit, ovládat psí spřežení sám či se nechá vozit v saních.

Celá skupina se rozdělí na menší skupinky asi tak po 5 lidech. Z důvodu lepší komunikace a lepší přehlednosti situace. S každou skupinou se provede následující program, který s jedním spřežením bude trvat zhruba 1 hodinu:

- ukázka materiálu, povídání, představení psů, oblékání psů do postrojů,
- ukázka materiálu, povídání, představení psů, oblékání psů do postrojů,
- ukázka zapřahání,
- jízda na okruhu cca 500 m (10 min), odstrojení psů,
- rozbor, závěr, konec programu.

- Cena:práce jednoho čtyř - spřežení – 1600,- Kč
práce pět a více – spřežení – 2000,- Kč
odborné lektorské práce – 500,- Kč
náklady spojené s dopravou – 10,- Kč/km

6.5 Srovnání mushingu u nás se zahraničím

V severských státech a na Aljašce je rekreační mushing více rozvinut, a to díky lepším přírodním podmínkám pro jeho provozování, většímu množství informačních materiálů, delší historii a větším zkušenostem. Stejně tak je tomu i v závodní oblasti. Jak se můžeme dočíst v kapitole 6.2 zabývající se názory musherů, sportovní mushing není u nás na tak vysoké úrovni. V České republice jsou stále pořádány tradiční závody, ale nových příliš nepřibývá. To je zapříčiněno zejména velikostí naší země, klimatickými podmínkami, ekonomickou stránkou a legislativními překážkami, jako jsou zákazy vjezdu do chráněných přírodních rezervací. Sport psích spřežení u nás není ziskovou oblastí. Jinak je tomu v jiných státech jako je například Francie a Španělsko, kde mají závody dlouhou historickou tradici. Zde jsou do příprav závodů zainteresována rekreační střediska a horská městečka, která si tímto přilákají mnoho klientů. I proto jsou v evropských státech komerční jízdy více rozšířeny. Nejvíce jsou využívány ve Skandinávii, kde je lidé považují za součást jejich etnokultury a národní tradice. Skandinávie je moderní vyspělou oblastí s ekonomickými prostředky i větším množstvím volného času, který lidem umožňuje věnovat se pobytu v přírodě a aktivitám v ní. Příroda je čím dál tím víc hřištěm pro osobnostní rozvoj. V Norsku musher Kjell Brennodden v městě Frankmatunet v Hedenmarku dokonce vlastní kennel (psí stanice), kde je práce se psy součástí léčebné terapie pro drogově závislé. Věnují se tréninku a péči o psy, se kterými se pak sami mohou zúčastnit závodů či být pouze jako jejich doprovod. Práce a sounáležitost s přírodou a interakce se zvířaty může napomoci procesu léčby. V České republice se žádná z takto zaměřených stanic nevyskytuje.

7 ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo analyzovat aktuální stav mushingu v České republice a stanovit jeho vývojové trendy.

Mezi dílčí cíle práce patřilo zpracovat odborný přehled poznatků o sportu se psím spřežením, shrnutí nutných předpokladů pro provoz jak sportovní, tak komerční sféry mushingu. Dále vyhodnotit přístupnost služeb tohoto rekreačního a sportovního odvětví pro veřejnost.

K dosažení stanovených hlavních a dílčích cílů byly použity metody, mezi které patří analýza odborné literatury, introspektivní metoda, dále byly využity neformální rozhovory se zainteresovanými odborníky.

V první části práce byly analyzovány dostupné informace související s mushingem. Jelikož neexistuje dostatek aktuální české literatury, byly poznatky čerpány především z anglické literatury, internetových zdrojů a neformálních rozhovorů s mushery. Tato část práce charakterizuje jak sportovní, tak rekreační oblast mushingu. Popisuje historický vývoj, dále nutné předpoklady pro provozování tohoto odvětví.

V druhé části práce je mushing zařazen do kontextu volného času, pohybové rekreace a komerční oblasti.

Součástí práce bylo zmapovat lokality a mushery, kteří nabízejí jízdy se psím spřežením komerční formou, charakterizovat modelové středisko nabízející programy pro veřejnost a srovnat mushing se zahraničím.

Mohu konstatovat, že se mi podařilo splnit definované cíle. Tato práce může být základem pro porozumění dané problematice a zároveň se může stát inspiračním zdrojem pro další práce týkající se oblasti mushingu. Práce zpracovává teoretické poznatky o mushingu a vytváří ucelený přehled o této sportovní a rekreační disciplíně. Tím by měla přispět ke zvýšení obecného podvědomí o tomto sportu.

8 SOUHRN

Práce je věnována mushingu z pohledu vývojových trendů od dob praktického využití tažných psů, přes vznik kynologické sportovní disciplíny až po nabídku nových možností využití těchto aktivit v pohybové rekreaci a v komerčním využití.

Jízda se psím spřežením se ze severních zemí rozšířila do celého světa, do bývalého Československa se dostává s desetiletým spožděním než do západní Evropy. Od dob začátku se mushing začal velice rychle rozvíjet, a to jak oblast závodní, tak i rekreační a komerční. V posledních letech musherů v České republice nabízejí jízdy se psím spřežením širší veřejnosti.

V úvodní části práce se čtenář seznámí se základními informacemi o mushingu, získá zde informace nejen o historickém vývoji u nás i v zahraničí, ale také získá poznatky o typech psů využívaných do záprahu včetně vybavení. Dále je v této části charakterizována závodní oblast, její dělení, potřebné řády a směrnice a neopomenutelnou součástí jsou bezpečnostní standardy. Jedna z kapitol je věnována možnostmi financování této aktivity.

Druhá část práce se zabývá mushingem z pohledu využití psího spřežení ve volném čase a v pohybové rekreaci.

Ve výsledné části jsou mapovány lokality a musherů, kteří komerční služby nabízejí. Součástí je také popis modelového střediska Huskies školy Jany Lovette Henychové. Tato část shrnuje veškeré služby centra a nabízené programy pro veřejnost. Další kapitolou jsou názory musherek na vývoj jak sportovní tak komerční sféry. Závěrečná kapitola se věnuje srovnání mushingu u nás a zahraničí.

9 SUMMARY

The work is dedicated to mushing from the perspective of developments since the practical use of towing dogs, despite the emergence of mushing disciplines to offer new possibilities for using these activities in physical recreation and commercial use.

Driving with a dog team from the northern countries spread all over the world, in the former Czechoslovakia, is getting a ten years delay than in Western Europe. Since the beginning mushing began to develop very rapidly, both in the area of racing, as well as recreational and commercial. In recent years, mushers in the Czech Republic offer dog sled rides to the general public.

In the introductory part of the work, the reader familiar with basic information about mushing acquires information not only about the historical development at home and abroad, but also gains knowledge about the types of dogs used to the harness, including equipment. It is in this part of the area characterized by race, its division, the necessary orders and guidelines and an inalienable part of the safety standards. One chapter is devoted to the possibilities of funding this activity.

The second part deals with the use of mushing in leisure and physical recreation. The resulting parts map locations and mushers who offer commercial services. Description of the model center Huskies School Jane Lovette Henychová is also included. This section summarizes all center services and programs offered to the public. Following chapter includes opinions of mushers on the development of both sport and commercial sphere. The final chapter is devoted to comparison of mushing in our country and abroad

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Anonymous, (2010). Mushing-pravidla a členění závodů. *Pes přítel člověka*, 4, 46.
- Collins, J. & M. (2009). *Drive dog, a guide for a serious mushers*. Loveland: Alpine publications.
- Čáslavová, E. (2009). *Management a marketing sportu*. Praha: Olympia.
- Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. (2008). *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál.
- Hanuš, R., Jirásek, I. (1996). *Výchova v přírodě*. Ostrava: Technická univerzita.
- Hanzlík, P. (1991). *Mush go!* Kardašova Řečice: Jihočeské nakladatelství Růže.
- Hodaň B., Dohnal T. (2008). *Rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kholová, H. (1987). *Historie psího rodu*. Praha: ROH.
- Kvasnica, J. (2002). *Běh s „Vlky“ aneb Canicross*. České Budějovice: DONA.
- Levorsen, B. (1976). *Mush! A Beginner's Manual of Sled Dog Training*. Westmoreland: Arner Publication.
- Neuman, J. et. al. (2000). *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál.
- Pečená, L. (2000). *Sport psích spřežení od A do Z*. Praha: Sobotáles.
- Pfirtinger, R. (2000). *Tažní psi*. Bratislava: Kontakt Plus, s.r.o.
- Stockman, T. (2003). *Aljašský malamut*. Praha: Fortuna Print.
- Sýkora, B. a kol. (1986). *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: SPN.
- Štos, O. (2006). Risk in *Outdoor*, 7, 34-40.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*. (1992). Praha: Ministerstvo zemědělství.
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání*. (1992). Praha: Ministerstvo zemědělství.
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)*. (1995). Praha: Ministerstvo zemědělství.
- Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)*. (2006). Praha: Ministerstvo dopravy.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Anonymous, (2009). Mushing. Retrieved 16.2.2011 from the World Wide Web:
<http://www.beauceron.cz/index.php?odkaz=vycvik/sport&id=11>.
- Anonymous, (2006). Tajemství dalekého severu. Retrieved 3.3.2011 from the World Wide Web: <http://casopis.planetazvirat.cz/060305-tajemstvi-dalekeho-severu-5.html>.
- Anonymus, (2008). Neuznaná plemena psů. Retrieved 4.3.2011 from the World Wide Web:
<http://casopis.planetazvirat.cz/080206-neuznana-plemena-psu-1.html>.
- Henychová, J. (2006). Mushing.cz- vše o sportu psích spřežení: Historie využívání psích spřežení. Retrieved 28.2.2011 from the World Wide Web:
http://mushing.cz/index.php?kod=&modul=casopis&m1=clanek&id_clanku=419.
- Krejčí, J. (2003a). Mushing.cz- vše o sportu psích spřežení: Historie vývoje Mushingu v ČR. Retrieved 15.2.2011 from the World Wide Web:
http://mushing.cz/index.php?kod=&modul=casopis&m1=clanek&id_clanku=176.
- Krejčí, J. (2003b). Mushing.cz- vše o sportu psích spřežení: Historie mushingu v Evropě- Informace o Norsku. Retrieved 17.2.2011 from the World Wide Web:
http://mushing.cz/index.php?kod=&modul=casopis&m1=clanek&id_clanku=178.
- www.mushing.com.

11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příklad reverzu pro komerční služby

Vážený a milý hoste,

v Resortu Svatá Kateřina se snažíme nabízet zážitky, které nejsou v obdobných zařízeních běžné. Jak jste si již stačil všimnout, vše je zde podřízeno přáním klienta a naší snahou je vyhovět jeho požadavkům co nejlépe. Mimořádné zážitky však přinášejí specifická rizika.

Přečtete si prosím pozorně tento list a na závěr jej vlastnoručně podepište na znamení Vašeho bezvýhradného souhlasu s textem. Bez takového podpisu Vám, bohužel, nemůže být vybraná služba poskytnuta. Tímto listem na sebe přejímáte některá rizika, která (ač se snažíme je minimalizovat) mohou nastat.

Přejeme Vám příjemné zážitky!

Já, tímto potvrzuji, že jsem byl(a) poučen(a) a zcela informován(a) o nebezpečích souvisejících s jízdou na koni či psím spřežením (dále jen: „aktivita“).

Rozumím a souhlasím s tím, že zařízení, které tuto aktivitu poskytuje, ani instruktor(ři) či lektor(ři) zařízení, zajišťující mnou vybranou aktivitu nebo aktivity, (dále jen: „odpovědnosti zproštěné strany“) nemohou být vedeny k žádné odpovědnosti za jakékoliv zranění nebo škodu způsobenou mě nebo dalším osobám, ke kterým může dojít v důsledku mé účasti na zmíněných aktivitách nebo z nedbalosti kteréhokoliv účastníka, včetně odpovědnosti zproštěných stran, ať už pasivně nebo aktivně.

Jako podmínku pro účast na aktivitě osobně přebírám všechna rizika související se zmíněnými aktivitami a odpovědnost za jakékoliv ublížení, úraz nebo škodu, které se mi mohou přihodit během trvání této aktivity a všechna rizika s ním spojená. Ať už předvídaná nebo nepředvídaná.

Dále zprošťuji a osvobozuji odpovědnosti zproštěné strany od jakéhokoliv činění si nároku na odškodnění za škody nebo soudního líčení vedeného z mé strany, ze strany mé rodiny, pozůstalých nebo zákonných zástupců, vzniklých na základě mého zápisu do kurzu a účasti na aktivitách s ním souvisejících. Toto zproštění zahrnuje možné nároky na odškodnění a soudní pře vztahující se na dobu průběhu aktivity.

Dále prohlašuji, že jsem starší 18ti let a právně způsobilý podepsat toto zproštění odpovědnosti, nebo že jsem dostal výslovný písemný souhlas svého rodiče nebo zákonného zástupce.

Rozumím, že výše uvedené podmínky jsou pro mne závazné a tento dokument podepisuji na základě své svobodné vůle.

Ve Svaté Kateřině, dne

KLIENT ODMÍTL OCHRANNÉ POMŮCKY: PŘILBA
CHRÁNIČ BEDERNÍ
CHAPSY
OCHRANNÝ OBLEK

vlastnoruční podpis

číslo pokoje:

délka jízdy:

Příloha č. 2

Záznam o rozhovoru a pozorování Huskies školy Ing. Jany Henychové

Rozhovor i pozorování byly provedeny v Horním Maxově, jednalo se o nestrukturovaný rozhovor s musherkou Janou Lovette Henychovou. Obsahem rozhovoru byla činnost v oblasti sportovního i komerčního mushingu. Veškeré dotazy mi byly velmi ochotně zodpovězeny, pro mou práci mi navíc byla doporučena zahraniční odborná literatura.

Příloha č. 3

Záznam o rozhovoru a MVDr. Věrou Jankovskou a pozorování psí stanice

Počátky

Rozhovor i pozorování proběhlo ve psí stanici v Počátkách ve formě jednodenní stáže. Musher Miloš Mikolášek společně s MVDr. Věrou Jankovskou se nám věnovali po celý den, kdy nám byly představeny činnosti a přípravy potřebné k obstarání psů a pro jízdu se spřežením. Byly nám přiblíženy jednotlivé aktivity, které musheři pro komerční jízdy provozují. V rámci pozorování jsem měla možnost se aktivně zapojit a vyzkoušet si tak práci se psy a samotnou jízdu se spřežením.

Příloha č. 4

Ilustrační fotografie mushingu

Příloha č. 5

Slovník pojmů

Název	Výslovnost	Význam
amortizér	amortizér	tlumící část na vodítku
bikejöring	bajkjering	cyklista a pes
booties	butýz	botičky k ochraně psích tlapek
canicross	kanykros	běžec a pes
dog- trekking	dog trekking	horská turistika se psem
gee	dží	povel pro odbočení vpravo
go	gou	povel k vystartování
haw	hó	povel k odbočení vlevo
leader	lídr	vůdčí pes spřežení
line out	lajn aut	povel leadrovi k napnutí šnůry
mushing	mašing	jízda se psím spřežením
musher	mašer	jezdec se psím spřežením
pulka	pulka	pes táhnoucí vanovité boby (pulka) se závažím, musher na běžkách je spojen lanem za pulkou
sled postroj		postroj vhodný pro psí spřežení
stake out	stejk aut	řetězové přívaziště psů
swing (point) dog	sving, point dog	pes v za vůdčím psem ve spřežení
skijöring	skijering	pes s běžkařem
trail	trejl	trať
wheel dog	whíl dog	poslední pes v zápřahu nejbliže saním
whoa	hou	povel k zastavení